

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού

Τόμος 1ος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Παναγιώτης Κόκκοτας,

Ομότιμος Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών

Δημ. Αλεξόπουλος, *Εκπαιδευτικός*

Αικατερίνη Μαλαμίτσα, *Εκπ/κός*

Γεώργιος Μαντάς, *Εκπαιδευτικός*

Μαρία Παλαμαρά, *Εκπαιδευτικός*

Παναγιώτα Παναγιωτάκη, *Εκπ/κός*

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ευγενία Φλογαΐτη,

Αναπλ. Καθηγ. του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ευαγγελία Κανταρτζή, *Σχολική Σύμβουλος*

Δέσποινα Μουζαλά, *Εκπαιδευτικός*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Λεμονιά Αμαραντίδου, *Σκιτσογράφος – Εικονογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χριστίνα Σπυροπούλου, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίση,

Σύμβ. του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Δημήτρης Γέρος, *Εικαστικός Καλλιτέχνης*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ
Ομάδα Εργασίας, Αποφ. 16158/6-11-06
και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Παναγιώτης Κόκκοτας, Δημήτριος Αλεξόπουλος
Αικατερίνη Μαλαμίτσα, Γεώργιος Μαντάς
Μαρία Παλαμαρά, Παναγιώτα Παναγιωτάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού

Τόμος 1ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ *Πρόεδρος του
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου***

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το
Νηπιαγωγείο»**

**Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
*Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.***

**Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
*Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.***

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

Σημείωμα για σένα

- Γεια σου! Με λένε Ορφέα. Εσένα;
- Εμένα με λένε
- Θα είμαστε μαζί όλη τη χρονιά. Με οδηγό το βιβλίο που κρατάς και συνεργάτες τους συμμαθητές σου και το δάσκαλο σου θα ερευνήσουμε τον κόσμο γύρω μας. Στο «ταξίδι» μας αυτό θα χρειαστεί να κάνουμε έρευνες, να γράψουμε κείμενα, να φτιάξουμε

σχέδια και κατασκευές να διαβάσουμε βιβλία, να εργαστούμε σε υπολογιστές, να χρησιμοποιήσουμε υλικά, χάρτες, λεξικά, να μιλήσουμε με γνωστούς μας, με ειδικούς, με επιστήμονες και να επισκεφθούμε τόπους. Το ταξίδι, όμως, της ανθρώπινης γνώσης δεν τελειώνει ποτέ. Εξαρτάται και από μας πόσο μακριά θα φτάσουμε.

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Το Βιβλίο σου

Έχει οχτώ ενότητες που είναι χωρισμένες σε κεφάλαια. Στην αρχή κάθε κεφαλαίου μπορούμε να διαβάσουμε τον τίτλο του και ακριβώς από κάτω με δυο λόγια όσα θα μελετήσουμε σ' αυτό.

Κάθε ενότητα

Έχει το δικό της σύμβολο και χρώμα, για να ξεχωρίζει από τις άλλες. Περιέχει τη «ζωγραφιά από λέξεις», τα κεφάλαια και την ανασκόπηση.

Κάθε κεφάλαιο

Περιέχει ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Έτσι, άλλοτε θα εργαζόμαστε μόνοι μας, άλλοτε με την

ομάδα μας και άλλοτε όλοι οι μαθητές της τάξης μαζί. Στην προσπάθεια μας αυτή βοηθός και συνεργάτης θα είναι ο δάσκαλός μας.

Το «Αξίζει να διαβάσουμε»

Είναι ένα κείμενο στο τέλος κάθε κεφαλαίου, όπου θα βρίσκουμε, συνήθως, συγκεντρωμένα όσα συζητήσαμε στην τάξη.

Στην «Ανασκόπηση»

Θα συγκεντρώνουμε τα πιο σημαντικά απ' όσα μελετήσαμε σε κάθε ενότητα. Ακόμη, υπάρχουν κάποιες σημαντικές λέξεις, που τις λέμε «**βασικό λεξιλόγιο**» και μας βοηθούν να κατανοήσουμε την ενότητα.

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Είναι μια ζωγραφιά που φτιάχνεται με λέξεις που θα συναντάμε στις δραστηριότητες και τα κείμενα της ενότητας. Πολλές απ' αυτές έχουν σχέση μεταξύ τους και αυτό φαίνεται με τα βέλη που τις συνδέουν.

Θα συμπληρώνουμε τη «ζωγραφιά» πάντα μετά την «Ανασκόπηση».

Στο Τετράδιο Εργασιών

Θα βρίσκουμε κι άλλες δραστηριότητες (έρευνες, προβλήματα, παιχνίδια, κατασκευές κ.ά.) για κάθε ενότητα. Κάποιες από αυτές είναι ομαδικές και κάποιες άλλες ατομικές.

Το γλωσσάριο

Βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου και περιέχει σε αλφαβητική σειρά λέξεις με την εξήγησή τους.

Μαζί με το βιβλίο της Μελέτης του Περιβάλλοντος και το Τετράδιο Εργασιών θα έχουμε και το σημειωματάριό μας. Εκεί θα γράφουμε τις απόψεις μας, τις παρατηρήσεις μας, τα επιχειρήματά μας, τα συμπεράσματά μας, τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και οτιδήποτε άλλο θέλουμε να σημειώσουμε όταν εργαζόμαστε ατομικά ή ομαδικά.

Καθένα από τα παρακάτω σκίτσα σημαίνει ότι...

Εργαζόμαστε με την ομάδα μας και, ανάλογα με τη δραστηριότητα, εκφράζουμε τις απόψεις μας, ερευνούμε, συζητάμε, συγκρίνουμε, καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας κ.ά. Στην ομάδα, άλλοτε ο καθένας θα έχει τη δική του εργασία και άλλοτε η εργασία θα είναι κοινή.

«Η δική μας ερώτηση»

Αφού συζητήσουμε στην ομάδα μας, διατυπώνουμε μια ερώτηση σχετική με το θέμα που μελετάμε.

Θα ανακοινώνουμε τις ιδέες μας, αυτό που πιστεύουμε.

«Ένα βήμα πιο πέρα»

Μας δίνεται ένα θέμα που, για να το ερευνήσουμε, χρειάζεται να σχεδιάσουμε πού θα ψάξουμε μέσα και έξω από την τάξη μας.

Υπάρχει στο «Τετράδιο Εργασιών» δραστηριότητα σχετική με το κεφάλαιο που μελετήσαμε.

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Οι άνθρωποι ζούμε μαζί

δημιουργούμε **κοινότητες**

επειδή έχουμε **ανάγκες**

γι' αυτό βάζουμε **κανόνες**

εκλέγουμε **Δημοτικό Συμβούλιο και Δήμαρχο**

έχουμε σχέσεις

(π.χ. συνεργαζόμαστε, παίζουμε μαζί,...)

Κατοικούμε στο Δήμο.....

Κεφάλαιο 1 Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον

Γιατί ζούμε σε πόλεις και σε χωριά;

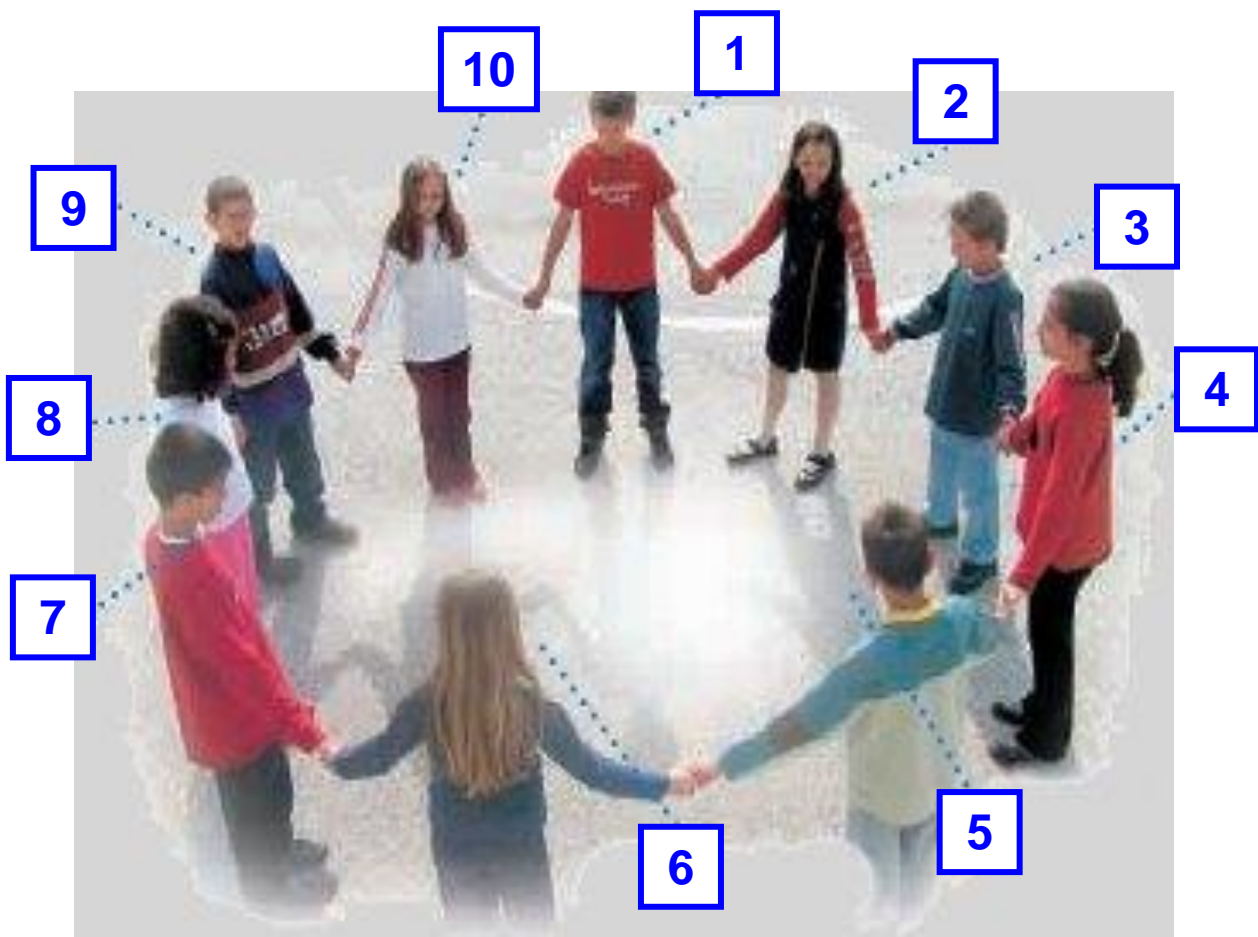
1 «...είκοσι έξι άνθρωποι για να ζήσουν στο βουνό, πρέπει όλα να τα κάμουν με τα χέρια τους. Να ψήνουν το ψωμί, να κουβαλούν το νερό, να βράζουν το φαΐ. Είστε 26 συγκαίτοικοι, που πρέπει να ζήσετε μαζί στο ίδιο μέρος. Έχετε τις ίδιες δυσκολίες και τις ίδιες ωφέλειες. Κάντε λοιπόν μια κοινότητα».

Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Τα Ψηλά Βουνά

- ✓ Διαβάζουμε το παραπάνω κείμενο. Τι πιστεύουμε ότι είναι η κοινότητα;
- ✓ Υπογραμμίζουμε στο παραπάνω κείμενο τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι «είκοσι έξι άνθρωποι».
- ✓ Αν πηγαίναμε εμείς κατασκήνωση στο βουνό, ποιες δυσκολίες θα αντιμετωπίζαμε; Τι ωφέλειες θα είχαμε;
- ✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τι σημαίνει η λέξη κοινότητα.

2 ✓ Πιανόμαστε χέρι χέρι και κάνουμε έναν κύκλο όπως τα παιδιά της εικόνας στην επόμενη σελίδα. Ας συζητήσουμε τι μας ενώνει.

- 1) Όλοι μοναδικοί, όλοι ίσοι.
- 2) Λύνουμε μαζί τα προβλήματά μας.
- 3) Νιώθω ασφάλεια κοντά σας.
- 4) Συζητούμε.
- 5) Καθένας μας είναι διαφορετικός από τον άλλο, είναι ο εαυτός του.
- 6) Η κοινότητα είναι κοινή, ανήκει σε όλους μας.
- 7) Παίζουμε μαζί.
- 8) Δε συμφωνούμε πάντα.
- 9) Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον.
- 10) Κανείς μας δεν μπορεί να ζήσει μόνος.

3 Στην εικόνα της επόμενης σελίδας φαίνονται άνθρωποι μιας κοινότητας που έχουν σχέσεις μεταξύ τους. Για παράδειγμα, τα παιδιά αγοράζουν παγωτά από το περίπτερο.

✓ Ποιες άλλες σχέσεις μπορούμε να βρούμε ανάμεσα στους ανθρώπους της εικόνας;

Συνεργαζόμαστε, επικοινωνούμε, δίνουμε, παίρνουμε...

4 Διασκεδάζουμε μαζί!

Παραδοσιακοί χοροί

Θεατρική Παράσταση

Καρναβάλι

**8ο Δημοτικό Σχολείο
Παλαιού Φαλήρου**

μια γιορτή όλο νερό

στην αυλή του Σχολείου

**Τετάρτη 8 Ιουνίου
στις 8 μ.μ.**

**Με την οικονομική ενίσχυση
του Δήμου Π. Φαλήρου**

Αφίσα από παιδική γιορτή

Ξεπερνάμε μαζί τις δυσκολίες!

Μεταφορά ασθενούς με ασθενοφόρο

Διάνοιξη δρόμου

Διάσωση μετά από σεισμό

- ✓ Συζητάμε τις ιστορίες που μας «διηγούνται» οι εικόνες.
- ✓ Διηγούμαστε στην τάξη χαρούμενες και δύσκολες στιγμές που περάσαμε στη δική μας κοινότητα.
- ✓ Μαζεύουμε φωτογραφίες από τη ζωή της κοινότητας μας και δημιουργούμε τη δική μας αφίσα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα πολύ παλιά χρόνια, οι άνθρωποι είχαν να αντιμετωπίσουν πολλές δυσκολίες. Έπρεπε να βρουν τρόπους να προφυλαχτούν από τα άγρια ζώα, το κρύο, τις αρρώστιες και να αναζητήσουν την τροφή μόνοι τους στη φύση. Σιγά σιγά κατάλαβαν ότι πολλοί μαζί ήταν πιο δυνατοί. Δημιούργησαν, λοιπόν, οικισμούς σε μέρη που ήταν κοντά σε νερό. Αυτές ήταν οι πρώτες κοινότητες. Όλοι μαζί ένιωθαν περισσότερο ασφαλείς.

Μπορούσαν να μοιράζονται με άλλους ανθρώπους τη χαρά τους, τους φόβους τους και τις καινούριες ιδέες τους. Έτσι έμαθαν να συνεργάζονται. Σιγά σιγά έφτιαξαν τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Σήμερα οι άνθρωποι ζούμε σε μικρές κοινότητες, που τις λέμε χωριά και σε μεγαλύτερες, που τις λέμε πόλεις. Ζούμε μαζί σημαίνει ότι συνεργαζόμαστε, εξυπηρετούμε και χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον.

1, 2, 3, 4

Κεφάλαιο 2

Για να ζούμε μαζί, χρειαζόμαστε κανόνες

- ❄ Όταν παίζουμε κρυφτό, έχουμε κανόνες.
- ❄ Σε τι μας χρειάζονται οι κανόνες;

1 Στη γειτονιά μας

Σήμερα βρήκα στο γραμματοκιβώτιό μας αυτό το φυλλάδιο. Ας το διαβάσουμε και ας συζητήσουμε τους λόγους που ο Δήμος Καλλιθέας το μοίρασε στους δημότες του.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

- 1. Βάζουμε τα σκουπίδια μόνο στους κάδους.**
Ο Δήμος μας έχει τοποθετήσει περίπου 2.500 κάδους απορριμμάτων. Δεν υπάρχει λόγος να βρίσκονται σκουπίδια αλλού εκτός από τους κάδους.
- 2. Τα σκουπίδια τα βάζουμε σε γερές σακούλες καλά δεμένες.**
Τα χύμα σκουπίδια λερώνουν τον κάδο και όλοι εμείς μυρίζουμε τις δυσάρεστες οσμές του κάδου.

3. Δεν αφήνουμε σκουπίδια έξω από τους κάδους.
Οι αδέσποτοι σκύλοι και γάτες τα σκορπίζουν, ενώ σμήνη από μύγες θα είναι κοντά στο σπίτι μας. Εάν ο κάδος δεν αρκεί ζητήστε από το Δήμο να τοποθετήσει και άλλον.

4. Κατεβάζουμε τα σκουπίδια κατά προτίμηση το βράδυ ή πριν από το δρομολόγιο του απορριματοφόρου.
Εάν τα κατεβάσετε μετά θα υπάρχουν μπροστά στο σπίτι σας ως το επόμενο δρομολόγιο.

5. Δεν βάζουμε στους κάδους μπάζα και οικοδομικά υλικά γιατί προκαλούν βλάβη στα απορριματοφόρα γεγονός που συνιστά βλάβη ή καταστροφή Δημοτικής Περιουσίας και συνεπάγεται αστικές ευθύνες.

✓ Τι συμβαίνει, συνήθως, όταν οι άνθρωποι μιας κοινότητας δε δείχνουν σεβασμό στους κανόνες;

2 Υπάρχουν όμως κι άλλοι κανόνες...

✓ Ας βρούμε κανόνες που ακολουθούμε τις ώρες που πολλοί άνθρωποι θέλουν να ξεκουραστούν.

3

**Χαμηλό πεζοδρόμιο για εύκολη διάβαση.
Απαγορεύεται η στάθμευση.**

Ο οδηγός παραβίασε τον κανόνα.

Παρατηρούμε τις εικόνες και συζητούμε:

- ✓ Ποια ανάγκη, ποιον κανόνα, ποια παράβαση μας δείχνουν;**
- ✓ Τι μπορεί να νιώθει εκείνος που μόνο από εκεί μπορεί να περάσει;**
- ✓ Τι θα λέγαμε στον οδηγό;**

4

Οι κανόνες είναι μόνο για τους άλλους.

Σχολιάζουμε την άποψη των παιδιών της εικόνας.

5 Στην τάξη μας

Στην τάξη μας έχουμε κανόνες.

Ας χωριστούμε τυχαία σε ομάδες, κι ας συζητήσουμε στην ομάδα μας:

- ✓ Ποιοι κανόνες φαίνεται να είναι πιο σημαντικοί για το δάσκαλο μας;
- ✓ Με ποιον κανόνα νομίζουμε ότι θα συμφωνούσαν όλοι στην τάξη;

6 Στο σπίτι μας

Στο σπίτι μας και στην οικογένειά μας έχουμε κανόνες.

Συζητάμε στην ομάδα μας:

- ✓ Ποια πράγματα στο σπίτι δε μας επιτρέπουν οι γονείς μας;

**Ανακοινώνουμε στην τάξη
όσα συζητήσαμε στην ομάδα
μας.**

Αξίζει να διαβάσουμε

Για να ζούμε οι άνθρωποι μαζί, βάζουμε κανόνες και τους ακολουθούμε. Για παράδειγμα, στη γειτονιά μας πετάμε τα σκουπίδια στους κάδους. Στην τάξη μας ακούμε με προσοχή το συμμαθητή μας που μιλάει ακόμα και αν διαφωνούμε με όσα λέει, δηλαδή σεβόμαστε τη δική του άποψη. Στην ομάδα μας, ενώ επικρατεί η γνώμη των περισσότερων, συζητάμε και την άποψη εκείνων που διαφωνούν.

Είναι καλό να θυμίζουμε στους άλλους τους κανόνες, αλλά πρώτα χρειάζεται να τους τηρούμε εμείς οι ίδιοι.

Στην κοινότητα που ζούμε είμαστε πολίτες, κάτοικοι της πόλης ή του χωριού μας. Ακόμα όμως κι αν είμαστε ξένοι, αποτελούμε μέλη της κοινότητας και οφείλουμε να ακολουθούμε τους κανόνες της.

Κεφάλαιο 3

Ενδιαφερόμαστε για την κοινότητα

Με ποιους τρόπους ενδιαφερόμαστε για την κοινότητά μας;

1

Η τσουλήθρα στην παιδική χαρά είναι σπασμένη από πέρυσι.

Άννα

Εμένα με νοιάζει!

Γιώργος

Δεν υπάρχει χώρος στο πεζοδρόμιο. Παρκάρουν αυτοκίνητα.

Μανώλης

Εμένα με νοιάζει!

Γιώτα

Ο σωλήνας του νερού μπροστά στο σπίτι μας είναι σπασμένος εδώ και μια εβδομάδα.

Φώτης

Εμένα με νοιάζει!

Κατερίνα

Θέλω να μάθω μουσική, χορό, ζωγραφική... αλλά δεν υπάρχει Πολιτιστικό Κέντρο στο δήμο.

Δημήτρης

Εμένα με νοιάζει!

Μάρη

Η αυλή του σχολείου μας είναι όλο μπετόν.

Ιρίνα

Εμένα με νοιάζει!

Παναγιώτης

Η παραλία είναι γεμάτη πλαστικά και τενεκεδάκια.
Δεν έχω που ν' απλώσω την πετσέτα μου.

Χριστίνα

Εμένα με νοιάζει!

Βλαδίμηρος

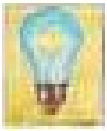
Τι να κάνουμε
όμως εμείς για
τα προβλήματα;

Μ' αυτά ασχολούνται
οι μεγάλοι.

Διαφωνώ,
μπορούμε κι εμείς
να κάνουμε κάτι.

Εμένα με
νοιάζει. Εσάς
σας νοιάζει;

- ✓ Ας πούμε κι εμείς τη γνώμη μας γι' αυτά που συζητούν τα παιδιά της εικόνας.

2

α) Όπως ανακαλύψαμε, όσα συμβαίνουν σε μια κοινότητα αφορούν όλους τους κατοίκους της.

- ✓ Τι μπορεί να κάνει ο καθένας μας;

β) Καθένας μόνος του δεν έχει δύναμη, δηλαδή δεν μπορεί να κάνει πολλά πράγματα. Αν όμως ενωθούμε, αποκτούμε δύναμη. Γι' αυτό, ας φτιάξουμε ομάδες για δράση. Από εδώ και πέρα έτσι θα εργαζόμαστε!

- ✓ Βρίσκουμε ονόματα για τις ομάδες μας.

- γ) Κάθε ομάδα επιλέγει ένα από τα προβλήματα της πόλης ή του χωριού μας. Συζητάμε, προτείνουμε λύσεις και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

3

Ας ερευνήσουμε λοιπόν ποιοι μπορούν να μας βοηθήσουν να λύσουμε τα προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν σε μια κοινότητα.

Υπηρεσίες του Δήμου

Δημοτική βιβλιοθήκη
Θεσσαλονίκης

ΚΑΠΗ

Δημοτική συγκοινωνία

Κέντρο προστασίας Άγριων Ζώων

Τραυματισμένη
Γερακίνα.

Περίθαψη και
απελευθέρωση
της γερακίνας.

Εθελοντισμός

Πρόσκληση για αιμοδοσία.
↑
δίνουν αίμα.

Οι δημότες

Η ενορία μας διοργανώνει εθελοντική **αιμοδοσία την Κυριακή 29 Φεβρουαρίου**. Στο **προσκλητήριο** αυτό της **αγάπης** παρακαλείσαι να προσέλθεις.

4

α) Πώς λύνουμε ένα πρόβλημα;

- ✓ Αποφασίζουμε ποιο από τα προβλήματα της πόλης μας ή του χωριού μας απασχολεί περισσότερο.

- ✓ Εργαζόμαστε σε ομάδες και ερευνούμε ποιοι μπορούν να μας βοηθήσουν να το λύσουμε.

- * Διευθυντής, Δάσκαλοι, Σύλλογος Γονέων

Το πρόβλημα:

.....

.....

.....

.....

- * Ποιος είναι αρμόδιος;
- * Ποιος μπορεί;
- * Ποιος γνωρίζει;
- * Ποιος θέλει;

Αξίζει να διαβάσουμε

Στην κοινότητά μας, μπορούν να δημιουργηθούν προβλήματα. Αυτά μπορούμε να τα λύσουμε αν ενδιαφερθούμε. Όταν θέλουμε να λύσουμε κάποιο πρόβλημα, αναζητούμε τους ανθρώπους που είναι αρμόδιοι γι' αυτό.

Για παράδειγμα, τη σπασμένη τσουλήθρα στην παιδική χαρά αρμόδιος να την επισκευάσει είναι ο δήμος με τις υπηρεσίες του. Γι' αυτό, ως υπεύθυνοι πολίτες, επικοινωνούμε μαζί τους και τους ενημερώνουμε. Δε φτάνει μόνο να παραπονιόμαστε. Αξίζει να ενδιαφερόμαστε για ν' αλλάξουμε κάτι. Είναι και δική μας ευθύνη να κάνουμε την κοινότητα ένα καλύτερο μέρος για να ζούμε.

6,7

Κεφάλαιο 4 Ενημερωνόμαστε: ποιοι αποφασίζουν και τι αποφασίζουν

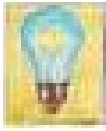
Με τι ασχολούνται το Δημοτικό Συμβούλιο και ο Δήμαρχος;

1 α) Μια πόλη αποτελεί ένα δήμο. Όμως, μια μεγαλούπολη όπως η Αθήνα μπορεί να περιλαμβάνει πολλούς δήμους. Πολλά γειτονικά χωριά μαζί ή μικρές γειτονικές πόλεις αποτελούν και αυτά ένα δήμο.

- ✓ Εμείς σε ποιο δήμο κατοικούμε;
- ✓ Στο χάρτη της Ελλάδας, με τη βοήθεια του δασκάλου μας, βρίσκουμε το χωριό ή την πόλη μας.

2

Τι νομίζουμε ότι κάνουν ο Δήμαρχος, το Δημοτικό Συμβούλιο και όσοι εργάζονται στις υπηρεσίες του δήμου;

3

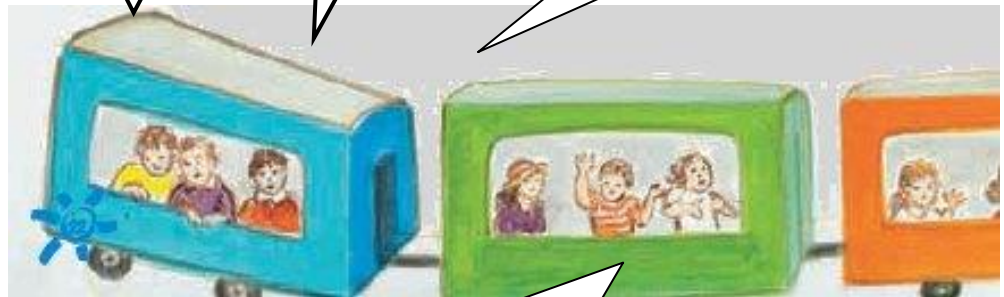

Πάμε στο Δημαρχείο.
Πάμε μια βόλτα εκεί που αποφασίζουν.
Όλες οι ομάδες ας ανεβούμε στο
μαγικό τρένο κι ας πετάξουμε ψηλά.
Υπάρχει ένα βαγόνι για κάθε ομάδα.

Είμαστε τυχεροί! Αυτή
την ώρα το Δημοτικό
Συμβούλιο συνεδριάζει!

Αυτοί θα φτιάξουν
την παιδική χαρά;

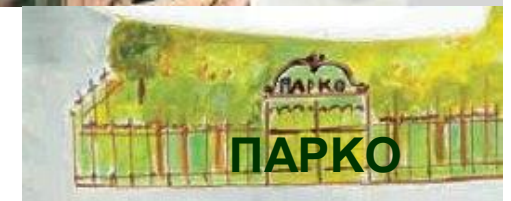
Φαίνονται πολύ
σοβαροί. Τι να
συζητούν;

Ακούστε πώς φωνάζει
εκείνος εκεί! Μάλλον δε
συμφωνεί με τους άλλους.

Συνεδρίαση δημοτικού
συμβουλίου

Κι αν κάποιος δε συμφωνούν, πώς αποφασίζουν;

Α! Έχω ακούσει ότι ψηφίζουν και αποφασίζουν οι περισσότεροι.

Να ζητήσουμε να μας βοηθήσουν να φτιάξουμε σχολική βιβλιοθήκη;

Βλέπετε με πόσα ζητήματα ασχολείται το Δημοτικό Συμβούλιο;

4

Είναι ευκαιρία! Όλες οι ομάδες ας ετοιμάσουμε τη δική μας ερώτηση προς το Δημοτικό Συμβούλιο.

Αξίζει να διαβάσουμε

Κάθε Δήμος διοικείται από το Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο. Αυτοί αποφασίζουν για πολλά ζητήματα του δήμου: πού θα γίνουν πλατείες, πού θα φυτευτούν δέντρα κ.ά. Ενδιαφέρονται για τους δημότες, όπως για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους. Με άλλα λόγια φροντίζουν για το κοινό καλό.

8

Στο δήμο κατοικούμε πολλοί. Δεν μπορούμε να βρεθούμε μαζί στον ίδιο χώρο για ν' αποφασίσουμε. Γι' αυτό εκλέγουμε κάποιους από εμάς, για να αποφασίζουν για τα ζητήματα του δήμου, δηλαδή αποφασίζουν αυτοί για μας.

- ❄ Πώς εκλέγουμε το Δημοτικό Συμβούλιο και το Δήμαρχο;
- ❄ Πώς συμμετέχουμε στη ζωή της κοινότητας;

1

Ψηφοδέλτια

Ομιλία υποψηφίου
Δημάρχου

Οι πολίτες
ψηφίζουν

Και ρίχνουν την
ψήφο τους
στην κάλπη

Α΄ Αντιδήμαρχος Δήμαρχος Β΄ Αντιδήμαρχος

Το νέο Δημοτικό Συμβούλιο συνεδριάζει

Παρατηρούμε τις εικόνες, συζητάμε στην ομάδα μας και ανακοινώνουμε στην τάξη.

- ✓ Πώς γίνονται οι εκλογές;
- ✓ Πώς εκλέγεται ο Δήμαρχος;
- ✓ Πώς εκλέγεται το Δημοτικό Συμβούλιο;

2 Συμμετέχουμε κι αλλιώς

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Ομορφούπολης αποφάσισε να χτίσει ένα ωραίο Δημαρχείο στο μεγάλο οικόπεδο με τα πεύκα. Αυτή η απόφαση δεν άρεσε στους δημότες, και πιο

πολύ στα παιδιά. Ήθελαν εκεί να γίνει πάρκο.

✓ Τι θα κάναμε εμείς, αν ζούσαμε στην Ομορφούπολη κι αντιμετωπίζαμε αυτό το πρόβλημα;

Τι θα λέγαμε
στο Δήμαρχο;

Τι άλλο θα
κάναμε;

Τι θα γράφαμε
στο Δημοτικό
Συμβούλιο;

Τι θα ζητούσαμε
από τους
συλλόγους;

3

Οι μαθητές της Γ' τάξης του 8ου Δημοτικού Σχολείου Παλαιού Φαλήρου συζητούν με το Δήμαρχο Παλαιού Φαλήρου.

Φανταζόμαστε μια μέρα που παιδικά συμβούλια θα λένε τις ιδέες τους μπροστά στο Δήμαρχο ή στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης τους.

- ✓ Εμείς ποια θέματα θα θέλαμε να συζητήσουμε με το Δήμαρχο της πόλης μας;
- ✓ Τι θα προτείναμε γι' αυτά; Συζητάμε και γράφουμε τις προτάσεις μας στο σημειωματάριό μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στο δήμο μας είμαστε πολλοί. Δεν μπορούμε όμως να συναντιόμαστε για ν' αποφασίζουμε όλοι μαζί. Γι' αυτό γίνονται εκλογές. Όσοι από τους δημότες θέλουν να εκλεγούν στο Δημοτικό Συμβούλιο βάζουν υποψηφιότητα. Ψηφίζουμε λίγους, εκείνους που νομίζουμε ότι είναι οι καλύτεροι για να κάνουν όλα όσα θα θέλαμε, ψηφίζουμε μυστικά κάθε τέσσερα χρόνια για να εκλέξουμε το Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο. Δήμαρχος εκλέγεται αυτός που θα ψηφίσουν οι περισσότεροι (η πλειοψηφία). Αυτές είναι οι δημοτικές εκλογές.

Όμως οι εκλογές δεν είναι ο μοναδικός τρόπος συμμετοχής για να λύσουμε τα κοινά προβλήματα. Μπορούμε να βοηθήσουμε κι αλλιώς: Να γίνουμε μέλη σε κάποιο σύλλογο. Να λέμε ελεύθερα τις ιδέες και τις προτάσεις μας. Να πηγαίνουμε στο Δήμαρχο. Να παρακολουθούμε τι αποφασίζουν οι δημοτικοί σύμβουλοι και να διαμαρτυρόμαστε όταν δε συμφωνούμε. Αυτό είναι δημοκρατία.

Ανασκόπηση

1

Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Όλοι ζούμε σε μικρές ή μεγάλες κοινότητες που τις λέμε δήμους. Μέσα στην κοινότητα ικανοποιούμε τις ανάγκες μας για μόρφωση, υγεία, επικοινωνία, ψυχαγωγία. Αντιμετωπίζουμε μαζί τα προβλήματα και τις δυσκολίες. Για να ζούμε μαζί χρειάζεται να βάζουμε κανόνες και να τους τηρούμε όλοι. (Ποιους κανόνες;)

Στις δραστηριότητες του δήμου είναι απαραίτητο να συμμετέχουμε όλοι. Ψηφίζουμε και εκλέγουμε κάθε τέσσερα χρόνια Δημοτικό Συμβούλιο και Δήμαρχο, για να αποφασίζουν και να κάνουν ό,τι χρειάζεται. Κάθε μέρα όμως μικροί και μεγάλοι προσφέρουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε για το κοινό καλό. Συμμετέχουμε σε συλλόγους, βοηθάμε εθελοντικά κ.ά. Έτσι, όλοι μαζί χτίζουμε έναν καλύτερο κόσμο.

2 Βασικό λεξιλόγιο

κοινότητα, πολίτες, ανάγκες, κανόνες, χώρος, ανθρώπινες σχέσεις, συνεργαζόμαστε, ενδιαφερόμαστε, ενημερωνόμαστε, επικοινωνούμε, συμμετέχουμε, σύλλογος, μέλη, εθελοντισμός, δήμος, υπηρεσίες, εκλογές, ψηφοδέλτιο, Δήμαρχος, Δημοτικό Συμβούλιο

3

Πηγαίνουμε στη «ζωγραφιά από λέξεις» και συμπληρώνουμε.

4

Πώς φτάσαμε ως εδώ;

**Τι
μας άρεσε;**

**Τι μας
δυσκόλεψε;**

**Τι άλλο θα
θέλαμε να
μελετήσουμε;**

**Δραστηριότητες
της Ανασκόπησης**

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Ο τόπος που ζούμε

είναι

*

αποτυπώνεται σε

χάρτη

βουνά

θάλασσα

νησί

που δείχνει

* Συμπληρώνουμε ό,τι ταιριάζει στον τόπο μας:
ορεινός, πεδινός, παραθαλάσσιος, νησιωτικός.

Ο τόπος που ζούμε

δημιουργήθηκε
από

τη φύση

αλλάζει
από

τον άνθρωπο

που κατασκευάζει

Λιμάνια

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κεφάλαιο 1 Ένας τόπος με χίλια πρόσωπα

Στη χώρα μας υπάρχουν πολλοί
και διαφορετικοί τόποι!
Ελάτε να τους γνωρίσουμε...

1

«...Δεν ξέρω αν υπάρχει πιο όμορφη θάλασσα στον κόσμο. Μια τη σκιάζουν τα πεύκα, που κατεβαίνουν σχεδόν ως τ' ακρογιάλι, και τότε γίνεται πράσινη πράσινη σαν αμπελόφυλλο, και μια γαλάζια γαλάζια. Στο βυθό της, αλλού έχει ψιλή άμμο κι αλλού πολύχρωμα πετράδια, που μέσα στο νερό τα χρώματα τους γίνονται τόσο φανταχτερά, που θαρρείς και μόλις τα ζωγράφισαν.»

Άλκη Ζέη Το καπλάνι της βιτρίνας

Ένας πεδινός τόπος

Ένας ορεινός τόπος

Ένας παραθαλάσσιος τόπος

- ✓ Ποια από τις εικόνες ταιριάζει με τον τόπο που περιγράφει το κείμενο;
- ✓ Συγκρίνουμε τον τόπο που μένουμε με τον τόπο που περιγράφει το κείμενο. Συζητάμε σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι δύο τόποι.

2

«Μας φτάνουν τα δυο μάτια μας
τα δυο χέρια μας και η καρδιά μας,
για να γευτούμε αυτόν τον τόπο...»

Κωστής Παλαμάς

Με τη φαντασία μας πηγαίνουμε στον τόπο που μας αρέσει περισσότερο από αυτούς που φαίνονται στις εικόνες. Παρατηρούμε, ακούμε, μυρίζουμε και αγγίζουμε.

- ✓ Συζητάμε στην ομάδα και γράφουμε στο σημειωματάριό μας τις παρατηρήσεις που κάναμε με όλες μας τις αισθήσεις.
- ✓ Στο κείμενο που γράψαμε βρίσκουμε λέξεις που δείχνουν τι κάνουμε εκεί (ρήματα) και τι υπάρχει εκεί (ουσιαστικά) και τις γράφουμε στους παρακάτω πίνακες.

ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ ΕΚΕΙ (ΡΗΜΑΤΑ)

.....

.....

.....

ΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΚΕΙ (ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ)

.....

.....

.....

Ανακοινώνουμε την εργασία μας στην τάξη.

3

Ο Ορφέας έστησε τη σκηνή του κάπου στη φύση. Τι τόπο νομίζουμε ότι διάλεξε; Τι πιστεύουμε ότι θα κάνει εκεί;

4

Συζητάμε για ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους που έχουμε επισκεφτεί.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στη χώρα μας συναντάμε τόπους ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους.

Ένας ορεινός τόπος έχει βουνά, βράχια, δάση, ποτάμια. Εκεί ζουν άγρια ζώα και πουλιά. Τα βουνά της Ελλάδας είναι πολλά. Αλλού είναι γυμνά από βλάστηση και αλλού τα σκεπάζουν δάση από δέντρα, όπως πεύκα, έλατα, βελανιδιές, καστανιές. Στις πλαγιές τους εκτός από δέντρα φυτρώνουν θάμνοι κι αγριολούλουδα.

Οι πεδινές περιοχές στη χώρα μας είναι λιγότερες από τις ορεινές. Είναι επίπεδες. Συνήθως έχουν εύφορη γη. Στις πεδιάδες συναντάμε πολλά φυτά όπως ελιές, πορτοκαλιές, αγριαχλαδιές, σιτάρια, βαμβάκια.

Υπάρχουν όμως και τόποι που έχουν ποτάμια, λίμνες και θάλασσα. Οι τόποι κοντά στη θάλασσα λέγονται παραθαλάσσιοι.

Οι διαφορετικοί τόποι δίνουν μια ξεχωριστή ομορφιά στη χώρα μας, δημιουργούν έναν τόπο με χίλια πρόσωπα!

1

Κεφάλαιο 2

Χωριά και πόλεις του τόπου μας

Η χώρα μας έχει ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους. Άραγε, πώς να ζουν οι άνθρωποι σε καθέναν απ' αυτούς τους τόπους;

1

Παρατηρούμε την εικόνα: Ποιους τόπους αναγνωρίζουμε;

2

✓ Κάνουμε κλήρωση και σε κάθε ομάδα τυχαίνει ένας από τους τόπους της παραπάνω εικόνας. Εκεί θα «χτίσουμε» έναν οικισμό.

- ✓ Συζητάμε, καταγράφουμε στο σημειωματάριο μας και προτείνουμε τι θα «χτίσουμε» (πόλη ή χωριό), πώς θα είναι τα σπίτια, πώς θα ζουν οι κάτοικοι εκεί κ.ά.

3

Συγκρίνουμε τους οικισμούς που «έχτισαν» οι ομάδες της τάξης. Βρίσκουμε σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι πέντε οικισμοί.

4

Σ' έναν τόπο όπως αυτοί που μελετήσαμε έχει χτιστεί το χωριό ή η πόλη όπου κατοικούμε. Ελάτε να φτιάξουμε την «ταυτότητά του».

Η «ταυτότητα» του χωριού ή της πόλης όπου κατοικούμε

Πόλη Χωριό

Όνομα

Κοντά στη θάλασσα Σε νησί

Κοντά σε λίμνη

Κοντά σε ποτάμι

Σε βουνό

Σε πεδιάδα

Ζώα.....

Φυτά.....

Πώς είναι χτισμένα τα σπίτια;

.....
.....

Ποιες είναι οι ασχολίες των κατοίκων;

.....
.....

5

Σε τι είδους τόπο θα θέλαμε να ζούμε;
Δικαιολογούμε την άποψή μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι χτίσαμε χωριά και πόλεις σε διάφορους τόπους.

Στους πεδινούς τόπους οι άνθρωποι καλλιεργούν τη γη, κατασκευάζουν μεγάλους δρόμους και είναι εύκολο να επικοινωνούν με ανθρώπους σε άλλους οικισμούς και να μεταφέρουν τα προϊόντα τους. Επίσης, στις πεδινές πόλεις υπάρχουν πολλές βιομηχανίες και εμπορικές επιχειρήσεις, όπου οι κάτοικοι βρίσκουν πιο εύκολα δουλειά.

Στους παραθαλάσσιους τόπους και στα νησιά οι κάτοικοι ψαρεύουν, ασχολούνται με το εμπόριο και τον τουρισμό.

Στους ορεινούς τόπους παλιότερα υπήρχαν πολλοί οικισμοί. Από παλιά μέχρι και σήμερα οι άνθρωποι που ζουν στις ορεινές περιοχές ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία.

2

Η Ειρήνη μένει σε έναν ορεινό τόπο. Ο πατέρας της έχει το καφενείο του χωριού. Παλιότερα, για να επισκεφθεί κανείς το χωριό τους, χρειαζόταν να ταξιδέψει 5 ώρες, γιατί ο δρόμος ήταν στενός και είχε απότομες στροφές. Τώρα που κατασκευάστηκε σήραγγα μέσα από το βουνό, φτάνει γρήγορα και άνετα.

- ❄ Η σήραγγα άλλαξε τη ζωή της Ειρήνης και της οικογένειάς της; Με ποιον τρόπο;
- ❄ Μήπως δημιούργησε και προβλήματα στο περιβάλλον του ορεινού τόπου; Ποια να είναι αυτά, άραγε;

- 1** ✓ Κοιτάζοντας από το παράθυρο της τάξης μας ή βγαίνοντας στην αυλή του σχολείου, παρατηρούμε ό,τι υπάρχει γύρω μας. Ας συζητήσουμε: ποια απ' όλα αυτά έφτιαξε η φύση και ποια είναι φτιαγμένα από τους ανθρώπους;
- ✓ Τα ονομάζουμε και τα ταξινομούμε σε δύο ομάδες στον παρακάτω πίνακα.

Δημιουργήματα της φύσης	Έργα του ανθρώπου
.....
.....
.....
.....

2

Με το μαγικό τρενάκι πετάμε στον αέρα

- ✓ Ανεβαίνουμε τώρα στο τρενάκι μας και κάνουμε το γύρο της πόλης ή του χωριού μας. Συζητάμε για τα δημιουργήματα της φύσης και για τα έργα του ανθρώπου.
- ✓ Τα ονομάζουμε και συμπληρώνουμε τις δύο ομάδες του προηγούμενου πίνακα.

Σπήλαιο του Διρού: ένα δημιούργημα της φύσης

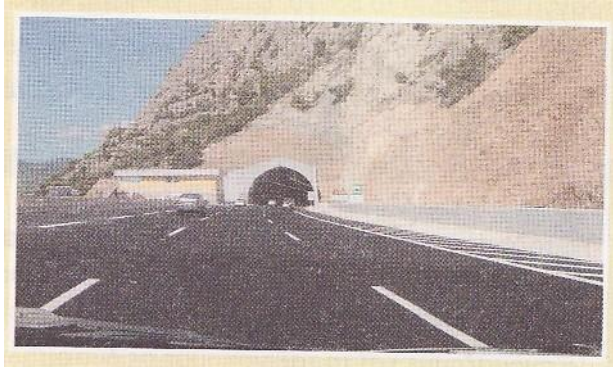
Πώς βρέθηκαν τα δέντρα στους δρόμους και στις πλατείες μας;

3

- ✓ Με το τρενάκι μας ταξιδεύουμε τώρα λίγο πιο έξω από την πόλη ή το χωριό μας. Συζητάμε τι υπάρχει κι εκεί.

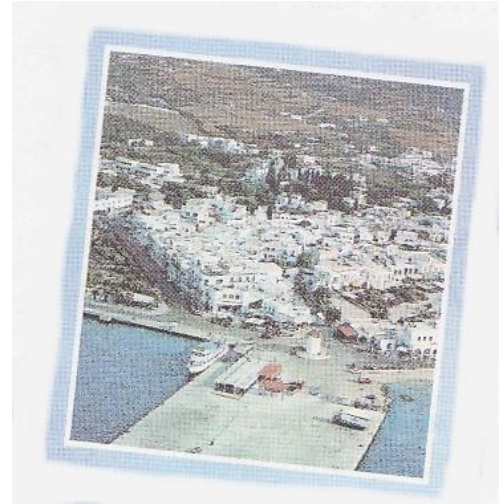
4

Δόθηκε στην κυκλοφορία ο νέος δρόμος που θα συνδέει την Ομορφούπολη με την πρωτεύουσα μέσω σήραγγας.

Αυξήθηκαν οι επισκέπτες στο ορεινό καταφύγιο του τόπου μας.

Ολοκληρώθηκαν τα έργα για το νέο λιμάνι του νησιού μας.

Η απόφαση για την ανέγερση του εργοστασίου σοκολατοποιίας προβληματίζει.

Οι κάτοικοι της Ομορφούπολης διαμαρτυρήθηκαν έντονα για την κατασκευή του μεγάλου ξενοδοχείου στην παραλία της πόλης τους.

Παρατηρούμε τις εικόνες και διαβάζουμε τα κείμενα. Επιλέγουμε ένα θέμα, συζητάμε και γράφουμε:

✓ Τι να υπήρχε, άραγε, πριν στον τόπο αυτό;

.....
.....
.....

✓ Για ποιο λόγο έγινε αυτό το έργο;

.....
.....
.....

✓ Πότε το χρησιμοποιούν οι άνθρωποι;

.....
.....
.....

✓ Μήπως δημιουργεί προβλήματα στον άνθρωπο ή και στη φύση;

.....
.....
.....

✓ Υπάρχει στον τόπο μας κάποιο έργο σαν αυτά που διαβάσαμε στις καρτέλες;

.....
.....
.....

Αξίζει να διαβάσουμε

Ό,τι βλέπουμε γύρω μας έχει δημιουργηθεί από τη φύση και από τον άνθρωπο.

Δημιουργήματα της φύσης είναι, για παράδειγμα, τα σπήλαια, οι θάλασσες, **(Ποια άλλα;)**
Κάποια είναι σπάνια και γι' αυτό έχουν μεγάλη αξία.

Στο φυσικό περιβάλλον οι άνθρωποι κατασκευάζουμε έργα για να μπορούμε να ικανοποιούμε τις ανάγκες μας και να κάνουμε τη ζωή μας ευκολότερη. Γι' αυτό χτίζουμε οικισμούς, ανοίγουμε για να μπορούμε να πηγαίνουμε ακόμη και στους πιο μακρινούς τόπους. Φτιάχνουμε για να ταξιδεύουμε με μεγάλα πλοία. Ανοίγουμε στα βουνά ή κάτω από τη θάλασσα για να μετακινούμαστε πιο γρήγορα, κατασκευάζουμε γέφυρες σε ποτάμια και θάλασσες.

Όμως, δε ζούμε μόνοι μας στη φύση. Μαζί μας ζουν τα ζώα και τα φυτά. Γι' αυτό, σε κάθε έργο που κάνουμε φροντίζουμε να προστατεύουμε όσο γίνεται περισσότερο τη ζωή, την τροφή και το χώρο τους.

3

Κεφάλαιο 4

Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον

- ❄ Ποια προβλήματα δημιουργούμε στο περιβάλλον;
- ❄ Πώς φροντίζουμε το περιβάλλον που ζούμε;

1

Μάριος Πράσιнос, «Δάσος»

B

Πώς μπορούμε να κάνουμε οικονομία στο νερό που χρησιμοποιούμε;

- Στο σπίτι μας
- Στο σχολείο μας
- Στον κήπο μας

Κάδος ανακύκλωσης

Γ

- Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς τα παιδιά για να υπάρχουν λιγότερα σκουπίδια;
- Έχουμε ακούσει τη λέξη ανακύκλωση; Τι να σημαίνει άραγε; Ας ψάξουμε και στο λεξικό της τάξης μας.
- Από ποια υλικά είναι τα σκουπίδια που ρίχνουμε στους κάδους ανακύκλωσης;

Δ

- Πώς μπορεί να γίνει η ατμόσφαιρα στις πόλεις πιο καθαρή;
- Τι μπορούμε να προτείνουμε εμείς;
- Ας περιγράψουμε κάποιες καθημερινές διαδρομές που κάνουμε, οι γονείς μας κι εμείς, με το αυτοκίνητο. Θα μπορούσαμε να τις κάνουμε αλλιώς; Πώς;

Ε

- Γράφουμε στο σημειωματάριο μας τους ήχους που ακούμε καθημερινά.
- Ποιοι ήχοι μας αρέσουν;
- Ποιοι ήχοι μάς ενοχλούν;
- Τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό;

Ποδηλατοδρόμιο στο Γαλάτσι

3

νερό

δάσος

ρύπανση
του αέρα

ηχορύπανση

σκουπίδια

- ✓ Ανακαλύπτουμε με ποια από τις παραπάνω λέξεις ταιριάζει το θέμα που ερευνήσαμε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

✓ Συζητάμε και δείχνουμε με βελάκια με ποιες άλλες από τις διπλανές λέξεις συνδέεται το θέμα μας.

Ανακοινώνουμε στην τάξη τις σχέσεις που βρήκαμε.

Αξίζει να διαβάσουμε

Εδώ και πολλά χρόνια οι άνθρωποι κατασκευάζουμε χρήσιμα έργα αλλά ταυτόχρονα προκαλούμε προβλήματα στο περιβάλλον που ζούμε: στη γειτονιά μας, στη χώρα μας, σ' ολόκληρη τη γη.

Τέτοια προβλήματα είναι η καταστροφή των δασών, η υπερβολική κατανάλωση καθαρού νερού με αποτέλεσμα να υπάρχει έλλειψη, η ρύπανση του αέρα και της θάλασσας, οι δυνατοί θόρυβοι, τα σκουπίδια, που γίνονται όλο και περισσότερα.

Γι' αυτό όλοι μαζί ενδιαφερόμαστε, ερευνούμε, βρίσκουμε και προτείνουμε τρόπους για να προστατεύσουμε το περιβάλλον. Οι κυβερνήσεις ψηφίζουν νόμους για την προστασία του και μερικοί άνθρωποι οργανώνονται σε συλλόγους για το περιβάλλον. Όμως, κι εμείς οι μικροί φροντίζουμε το περιβάλλον με απλές καθημερινές συνήθειες. Για παράδειγμα, δε σπαταλάμε το νερό,

.....
..... (Άλλο;)

Ας δράσουμε λοιπόν! Αγαπάμε το περιβάλλον και νοιαζόμαστε γι' αυτό, επειδή είναι το σπίτι μας.

4

Κεφάλαιο 5

Ο χάρτης, μια εικόνα του τόπου μας

- ❄ Τι είναι ο χάρτης;
- ❄ Πώς κατασκευάζουμε ένα χάρτη;

1 Πού μπορεί να είναι ο σκύλος του Ορφέα;
Κάνουμε υποθέσεις, φανταζόμαστε.

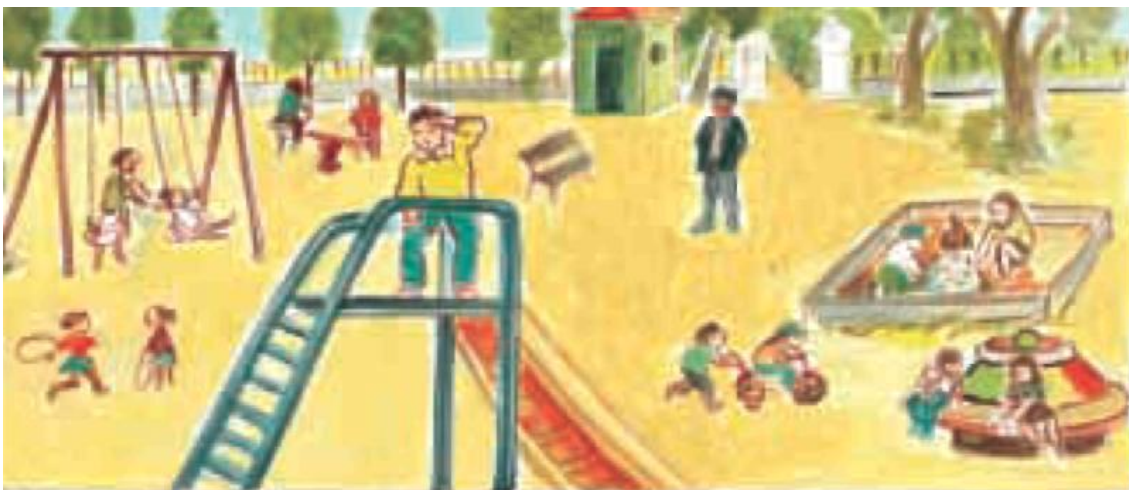

Το πάρκο, όπως το βλέπουμε μπαίνοντας

2 Ο Ορφέας ανεβαίνει στην τσουλήθρα. Πώς βλέπει τώρα το πάρκο; Φαίνεται ο σκύλος του;

Εμείς, που πετάμε ψηλά πάνω από το πάρκο, τον βλέπουμε.

Η εικόνα του πάρκου από την τσουλήθρα.

3

α) Με τη βοήθεια των παιδιών που ήταν στο τρενάκι ο Ορφέας βρήκε τελικά το σκύλο του.

✓ Γιατί στις προηγούμενες εικόνες δε φαίνεται ο σκύλος του Ορφέα; Κάνουμε υποθέσεις, φανταζόμαστε.

Να ο σκύλος σου, Ορφέα.
Από εδώ ψηλά φαίνεται τόσο
δα μικρός... σαν σημαδάκι!

Να πώς βλέπουν τα παιδιά το πάρκο από πολύ ψηλά.

β) Πού είναι ο μύλος; Πού είναι τα δέντρα; Πού είναι η τσουλήθρα; Πού είναι το σπιτάκι του φύλακα;

✓ Κυκλώνουμε τα σχήματα τους στην προηγούμενη εικόνα.

4 Φανταζόμαστε ότι πετάμε με το μαγικό τρενάκι πολύ ψηλά, ακριβώς πάνω απ' το σχολείο μας. Πώς θα το βλέπαμε;

✓ Το περιγράφουμε και μετά το ζωγραφίζουμε.

5 ✓ Τοποθετούμε στον προβολέα διαφανειών διάφορα αντικείμενα (π.χ. κασετίνα, κιμωλία, γόμα, μολύβι, κλειδιά, κέρματα) και τα προβάλλουμε.

Τι παρατηρούμε;

6

α) Τοποθετούμε ένα βιβλίο στο θρανίο και το κοιτάμε από τρεις διαφορετικές θέσεις:

Πρώτα έχοντας το πρόσωπό μας στο ίδιο ύψος με το θρανίο.

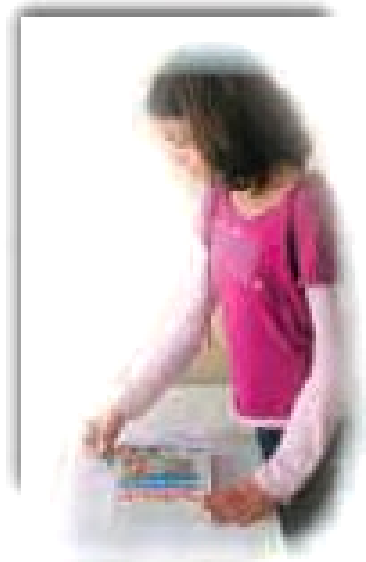

Μετά από τη θέση που καθόμαστε.

Τέλος, στεκόμαστε ακριβώς από πάνω του.

β) Το τοποθετούμε σε ένα φύλλο χαρτί και σχεδιάζουμε το περίγραμμά του.

7

Το παιχνίδι του «κρυμμένου θησαυρού»

- ✓ Κάθε ομάδα κρύβει ένα αντικείμενο στην τάξη ή στην αυλή. Φτιάχνει το χάρτη του «κρυμμένου θησαυρού». Στο πίσω μέρος τού χάρτη περιγράφει το θησαυρό.
- ✓ Ανταλλάσσουμε τους χάρτες μας και ψάχνουμε το θησαυρό.

8

Ο Ορφέας σχεδίασε τη γειτονιά του και το σπίτι του.

- ✓ Παρατηρούμε και συζητάμε τις πληροφορίες που μας δίνει η εικόνα.

- ✓ Ζωγραφίζουμε στον πίνακα της τάξης τη γειτονιά με το σχολείο μας.

9

Ο Ορφέας βρίσκεται μπροστά στον τόπο που δείχνει ο χάρτης του.

- ✓ Παρατηρούμε το χάρτη και συζητάμε τι μας δείχνει γι' αυτόν τον τόπο.
- ✓ Φτιάχνουμε το υπόμνημα.

Υπόμνημα	

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι χάρτες παρουσιάζουν το σχήμα ενός τόπου όπως φαίνεται από ψηλά αλλά πολύ μικρότερο από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

Σε ένα χάρτη μπορούμε να αναζητήσουμε ένα δρόμο, μια λίμνη, ένα βουνό και πολλές άλλες πληροφορίες. Έτσι βρίσκουμε πολλά στοιχεία για έναν τόπο χωρίς να ταξιδέψουμε σ' αυτόν. Αλλά και όταν ταξιδεύουμε, χρησιμοποιούμε το χάρτη για να προσανατολιστούμε.

Για να σχεδιάσουμε ένα χάρτη, έχουμε αποφασίσει να χρησιμοποιούμε διαφορετικά χρώματα και σχέδια, όπως, για παράδειγμα, καφέ χρώμα για τα βουνά και μια κουκκίδα για τις πόλεις. Στο κάτω μέρος του χάρτη, η σε κάποια πλευρά του, υπάρχει ένας πίνακας για να καταλαβαίνουμε σε τι αντιστοιχεί το κάθε χρώμα η σχέδιο. Ο πίνακας αυτός είναι το υπόμνημα του χάρτη.

5, 6*, 7

Κεφάλαιο 6

Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (α)

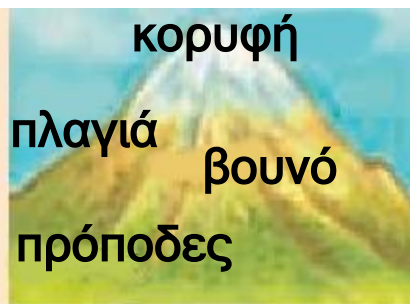
Πώς θα ζωγραφίζαμε σ' ένα χάρτη τα βουνά, τις πεδιάδες, τα ποτάμια, τις λίμνες;

1

Πώς είναι	Πώς το ζωγράφισε η εικονογράφος	Πώς το βλέπουμε σ' ένα χάρτη
-----------	---------------------------------	------------------------------

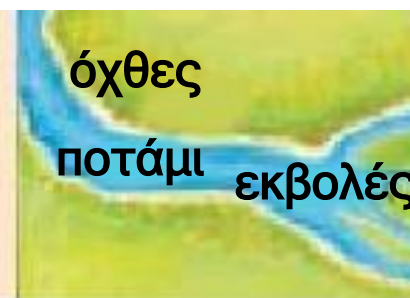
Ταΰγετος

Λίμνη Καϊάφα

Πηνειός

«Όλες οι λέξεις της μεσαίας στήλης στην προηγούμενη σελίδα, όπως πρόποδες, όχθη, εκβολές είναι γεωγραφικοί όροι.»

✓ Παρατηρούμε οριζόντια τις εικόνες (δηλαδή τη μία δίπλα στην άλλη) και συζητάμε στην τάξη μας τους γεωγραφικούς όρους που βλέπουμε για πρώτη φορά.

✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τη σημασία των γεωγραφικών όρων: **βουνό, πρόποδες, πλαγιά, κορυφή, λίμνη, πεδιάδα, ποτάμι, όχθες, εκβολές.**

2

Με τη βοήθεια του δασκάλου μας αναζητούμε και βρίσκουμε στο χάρτη της τάξης μας το βουνό, τη λίμνη και το ποτάμι που βλέπουμε στις φωτογραφίες της πρώτης στήλης του πίνακα.

3

Στο χάρτη της τάξης βρίσκουμε βουνά, πεδιάδες, λίμνες, ποτάμια της Ελλάδας.

4

✓ Συζητάμε τι απ' όλα αυτά υπάρχει στον τόπο μας;

✓ Τα ονομάζουμε και τα γράφουμε στο σημειωματάριό μας.

✓ Πηγαίνουμε στο χάρτη της τάξης και τα βρίσκουμε.

5

«οροσειρά, οροπέδιο,
λεκανοπέδιο...»
Τι να σημαίνουν,
άραγε, αυτές οι λέξεις;

→ Προσπαθούμε να απαντήσουμε
στο ερώτημα του Ορφέα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Αν παρατηρήσουμε το χάρτη της τάξης μας, θα δούμε ότι τα βουνά τα συμβολίζουμε με καφέ χρώμα και τα ονομάζουμε αλλιώς και όρη. Πολλά όρη στη σειρά αποτελούν μια οροσειρά. Τα χαμηλότερα βουνά είναι οι λόφοι και συνήθως τα ονόματά τους δεν τα βρίσκουμε στο χάρτη.

Η πεδιάδα είναι ένα μεγάλο κομμάτι στεριάς χωρίς λόφους και βουνά. Στο χάρτη τη συμβολίζουμε με πράσινο χρώμα. Στην πεδιάδα μπορούμε να συναντήσουμε ένα ποτάμι. Μικρότερα ποτάμια που ενώνονται με αυτό είναι οι παραπόταμοί του. Το ποτάμι έχει τις πηγές του σε βουνό ή σε κάποια λίμνη, διασχίζει πεδιάδες και χύνεται στη θάλασσα. Εκεί είναι οι εκβολές του. Στο χάρτη το συμβολίζουμε με μια μπλε γραμμή.

8

Κεφάλαιο 7

Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (β)

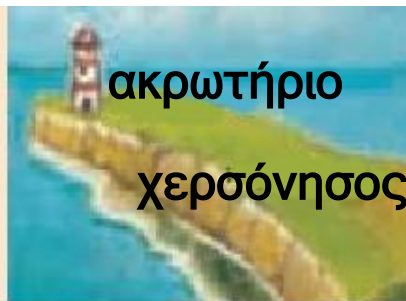
Πώς θα ζωγραφίζαμε σ' ένα χάρτη τη θάλασσα, τα νησιά, τα ακρωτήρια, τους κόλπους;

1

Πώς είναι

Πώς το ζωγράφισε
η εικονογράφος

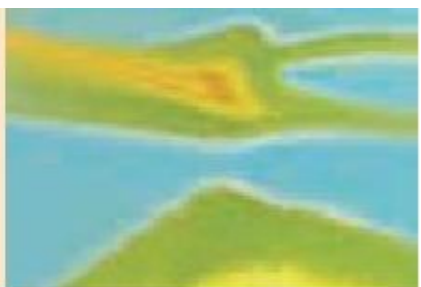
Πώς το βλέπουμε
σ' ένα χάρτη

Χερσόνησος Αργολίδας

Νησί και κόλπος

Πορθμός Ευρίπου

✓ Παρατηρούμε οριζόντια τις εικόνες και συζητούμε στην τάξη μας τους γεωγραφικούς όρους που βλέπουμε για πρώτη φορά.

✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τη σημασία των γεωγραφικών όρων: **χερσόνησος, ακρωτήριο, νησί, κόλπος, πορθμός.**

2

Ακρωτήριο Τηγάνι,
Νομός Λακωνίας

α) Στο χάρτη της τάξης βρίσκουμε χερσονήσους, ακρωτήρια, νησιά, κόλπους και πορθμούς της Ελλάδας.

β) Έχουμε επισκεφτεί κάποιο από αυτά;

3

✓ Συζητάμε ποια απ' όλα αυτά υπάρχουν στον τόπο μας.

✓ Τα ονομάζουμε και τα καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας.

✓ Πηγαίνουμε στο χάρτη της τάξης και τα βρίσκουμε.

4

Η διώρυγα της Κορίνθου πριν από πολλά χρόνια ήταν ισθμός, δηλαδή ένα στενό κομμάτι στεριάς που χώριζε δύο θάλασσες.

Διώρυγα της Κορίνθου

Τι σημαίνει η λέξη **διώρυγα**;

→ Προσπαθούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα του Ορφέα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στο μέρος που η στεριά βρέχεται από τη θάλασσα δημιουργούνται διάφορα σχήματα.

Ένα μεγάλο κομμάτι της στεριάς που μπαίνει μέσα στη θάλασσα και βρέχεται από τα υπόλοιπα τρία με-ρη λέγεται χερσόνησος. Η άκρη της χερσονήσου είναι το ακρωτήριο.

Αντίθετα, όταν ένα μέρος της θάλασσας εισχωρεί στη στεριά, ο σχηματισμός που δημιουργείται ονομάζεται κόλπος. Νησί είναι ένα μικρό ή μεγάλο κομμάτι στεριάς που βρέχεται γύρω γύρω από θάλασσα. Η Ελλάδα έχει πολλά νησιά.

**«Η Ίος, η Σίκινος, η Σέριφος, η Μήλος
Κάθε λέξη κι από 'να χελιδόνι
Για να σου φέρνει την άνοιξη μέσα στο θέρος...»**

Οδυσσέας Ελύτης, Το Άξιον Εστί

9, 10

Ανασκόπηση

1

Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Στην Ελλάδα συναντάμε ορεινούς, πεδινούς, παραθαλάσσιους και νησιωτικούς τόπους. **Εμείς σε τι τόπο κατοικούμε;**

Σ' αυτό το φυσικό περιβάλλον χτίσαμε πόλεις, χωριά και κάναμε αλλαγές, με σκοπό να γίνει η ζωή μας καλύτερη. **Πώς αλλάζουμε το φυσικό περιβάλλον;**

Όμως, εδώ και χρόνια προκαλούμε προβλήματα στο περιβάλλον όπου ζούμε: τα δέντρα και το νερό λιγοστεύουν, τα σκουπίδια γίνονται περισσότερα. **Ποια άλλα προβλήματα προκαλούμε στο περιβάλλον; Στο δικό μας τόπο υπάρχουν παρόμοια προβλήματα;**

Κάθε τόπος παρουσιάζεται με λεπτομέρειες στους χάρτες. Έτσι τον γνωρίζουμε καλύτερα. Οι χάρτες δείχνουν με σύμβολα τους γεωγραφικούς όρους, δηλαδή τα βουνά, τις πεδιάδες, τις χερσονήσους, τα ακρωτήρια και άλλα. **Ποιους άλλους γεωγραφικούς όρους γνωρίζουμε;**

2 Βασικό λεξιλόγιο

ορεινός, πεδινός, παραθαλάσσιος, χάρτης, υπόμνημα, όρος-όρη, ποτάμι, πηγές, λίμνη, πεδιάδα, νησί, κόλπος, χερσόνησος, ακρωτήριο, ισθμός, διώρυγα, πορθμός

3

Πηγαίνουμε στη «ζωγραφιά από λέξεις» και συμπληρώνουμε.

4

Πώς φτάσαμε ως εδώ;

**Τι
μας άρεσε;**

**Τι μας
δυσκόλεψε;**

**Τι άλλο θα
θέλαμε να
μελετήσουμε;**

**Δραστηριότητες
της Ανασκόπησης**

Ενότητα 3

Μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

κυκλοφορούμε ή ταξιδεύουμε
με ασφάλεια

με

τα μέσα συγκοινωνίας
και μεταφοράς

που διακρίνονται σε μέσα

του αέρα

της θάλασσας

της στεριάς

όπως

όπως

όπως

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 1

Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα

- ❄ Πώς ταξιδεύουμε σε πόλεις και χωριά της Ελλάδας;
- ❄ Πώς μεταφέρονται τα προϊόντα από τα χωράφια και τα εργοστάσια στα καταστήματα;

1

Παρατηρούμε τις εικόνες:

✓ Πώς μετακινούνταν οι άνθρωποι παλιά και πώς μετακινούνται σήμερα σε στεριά, θάλασσα και αέρα;

✓ Πώς μετέφεραν τα προϊόντα τους οι άνθρωποι παλιά και πώς τα μεταφέρουν σήμερα;

Γράφουμε τις απόψεις μας στο σημειωματάριο μας και τις συζητάμε στην τάξη.

2

Ονομάζουμε και καταγράφουμε σε δύο ομάδες τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς άλλοτε και σήμερα.

Άλλοτε	Σήμερα
.....
.....
.....

3

α) Ποια μέσα συγκοινωνίας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε εμείς και οι γονείς μας για να πάμε σε κοντινές και μακρινές αποστάσεις; Συμπληρώνουμε τον πίνακα

Κοντινές αποστάσεις	Μακρινές αποστάσεις
.....
.....
.....
.....

β) Ποιο μεταφορικό μέσο μπορούμε να οδηγήσουμε, εμείς τα παιδιά, και πού πηγαίνουμε μ' αυτό;

4 Ζωγραφίζουμε ή περιγράφουμε ένα μέσο μεταφοράς που θα χρησιμοποιούν, ίσως, οι άνθρωποι στο μέλλον.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι μετακινούμαστε από τον ένα τόπο στον άλλο με τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφέρουμε τα προϊόντα μας με τα μέσα μεταφοράς. Τα μέσα αυτά κινούνται στη στεριά, στη θάλασσα και στον αέρα και είναι διαφόρων ειδών. Έχουμε, δηλαδή, πολλά και διαφορετικά είδη τρένων, τροχοφόρων, πλοίων και αεροπλάνων.

Οι άνθρωποι προσπαθούν συνεχώς να βελτιώνουν τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς και να κατασκευάζουν νέα, για να ταξιδεύουν και να μεταφέρουν τα προϊόντα τους πιο γρήγορα, πιο μακριά και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

1

Κεφάλαιο 2

Μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας

- ❄ Ποιες ανάγκες εξυπηρετούν τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς;
- ❄ Ποια προβλήματα δημιουργούν;

1

Ζούμε στη Θεσσαλονίκη και θέλουμε να επισκεφτούμε τους συγγενείς μας στην Αθήνα. Πώς είναι προτιμότερο να ταξιδέψουμε;

Ποιο μέσο συγκοινωνίας θα προτείναμε στον Ορφέα και για ποιους λόγους;

2

Επιλέγουμε και μελετάμε μία από τις παρακάτω ομάδες μέσων συγκοινωνίας και μεταφοράς και καταγράφουμε τις απόψεις μας στο σημειωματάριό μας.

- ✓ Για ποιους λόγους τα χρειαζόμαστε;
- ✓ Πόσο συχνά τα χρησιμοποιούμε;
- ✓ Δημιουργούν προβλήματα; Ποια;

A μοτοσικλέτες,
ποδήλατα

B επιβατικά πλοία, ταχύ-
πλοα, κρουαζιερόπλοια

Γ φορτηγά πλοία,
φορτηγά αυτοκίνητα,
εμπορικά τρένα

Δ λεωφορεία, τραμ,
μετρό, τρόλεϊ, ταξί,
αυτοκίνητα

Ε αεροπλάνα,
ελικόπτερα

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

3

Επιλέγουμε έναν κεντρικό δρόμο στον τόπο που ζούμε. Συζητάμε και γράφουμε στο σημειωματάριό μας:

- ✓ Τι είδους οχήματα κυκλοφορούν πιο συχνά;
- ✓ Ποιες ώρες της ημέρας είναι περισσότερη η κίνηση και γιατί;
- ✓ Ποια προβλήματα δημιουργούνται (στο περιβάλλον, στους ανθρώπους);
- ✓ Ποιες είναι οι λύσεις που προτείνουμε;

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

4

Ας παίξουμε
Οργανώνουμε μια τηλεοπτική συζήτηση με θέμα:

«Ποιο μέσο συγκοινωνίας είναι καταλληλότερο για τις μετακινήσεις μας στην πόλη ή στο χωριό»

α) Κάθε ομάδα επιλέγει να ανήκει σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

οδηγοί αυτοκινήτων
ιδιωτικής χρήσης (Ι.Χ.)

**οδηγοί αυτοκινήτων
ιδιωτικής χρήσης (Ι.Χ.)**

οδηγοί λεωφορείων
ή τρόλεϊ

**οδηγοί λεωφορείων ή
τρόλεϊ**

μοτοσικλετιστές

ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΙΣΤΕΣ

ποδηλάτες

ΠΟΔΗΛΑΤΕΣ

οδηγοί
ταξί

ΟΔΗΓΟΙ ΤΑΞΙ

**άνθρωποι που δε χρησιμοποιούν κάποιο μέσο
συγκοινωνίας, αλλά προτιμούν το περπάτημα**

- β) ✓ Συζητάμε στην ομάδα μας.**
- ✓ Γράφουμε τα επιχειρήματά μας στο σημειωματάριό μας.
 - ✓ Στέλνουμε τον εκπρόσωπό μας στη συζήτηση που θα γίνει.
- γ) Ένας μαθητής ορίζεται ως ο δημοσιογράφος που θα συντονίσει τη συζήτηση.**

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς είναι απαραίτητα, γιατί κάνουν τη ζωή μας πιο εύκολη.

Δημιουργούν, ωστόσο, και σοβαρά προβλήματα. Πολλές φορές γίνονται ατυχήματα, είτε επειδή οι άνθρωποι είναι απρόσεκτοι είτε επειδή δεν ακολουθούν τους κανόνες ασφάλειας στις μετακινήσεις τους. Επίσης, τα περισσότερα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς ρυπαίνουν τον αέρα με καυσαέρια και τη θάλασσα με πετρέλαιο ή με λάδια. Στις μεγάλες πόλεις, επειδή υπάρχουν πολλά αυτοκίνητα, η κίνηση στους δρόμους γίνεται με δυσκολία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά κυκλοφοριακά προβλήματα.

Όλοι όσοι ζούμε στις πόλεις μπορούμε να βοηθήσουμε να καλυτερέψει η ζωή μας. Ο καθένας από μας στις καθημερινές του μετακινήσεις καλό θα είναι να χρησιμοποιεί λιγότερο το αυτοκίνητο του και περισσότερο τα μέσα συγκοινωνίας.

2

Ο οδηγός του αυτοκινήτου πέρασε τη διασταύρωση και παρέσυρε τον ποδηλάτη που περνούσε από εκεί με το ποδήλατο του. Ευτυχώς κανείς δεν έπαθε τίποτα σοβαρό. Κάποιοι περαστικοί είπαν πως έφταιγε ο οδηγός του αυτοκινήτου.

❄ Τι δεν πρόσεξε ο οδηγός;

1 Σήματα οδικής κυκλοφορίας

1. Απαγορεύεται η αριστερή στροφή

2. Χώρος όπου επιτρέπεται στάθμευση

3. Αδιέξοδο

4. Μονόδρομος

5. Επικίνδυνη στένωση οδοστρώματος

6. Κίνδυνος λόγω συχνής διέλευσης παιδιών

7. Απαγορεύεται η στάθμευση

8. Υποχρεωτική διακοπή πορείας

9. Απαγορεύεται η είσοδος στους πεζούς

10. Απαγορεύεται η δεξιά στροφή

11. Οδός αποκλειστικής διέλευσης ποδηλάτων (απαγορεύονται άλλα οχήματα)

12. Μέγιστη ταχύτητα

13. Οδός αποκλειστικής διέλευσης πεζών (πεζόδρομος, απαγορεύονται τα τροχοφόρα)

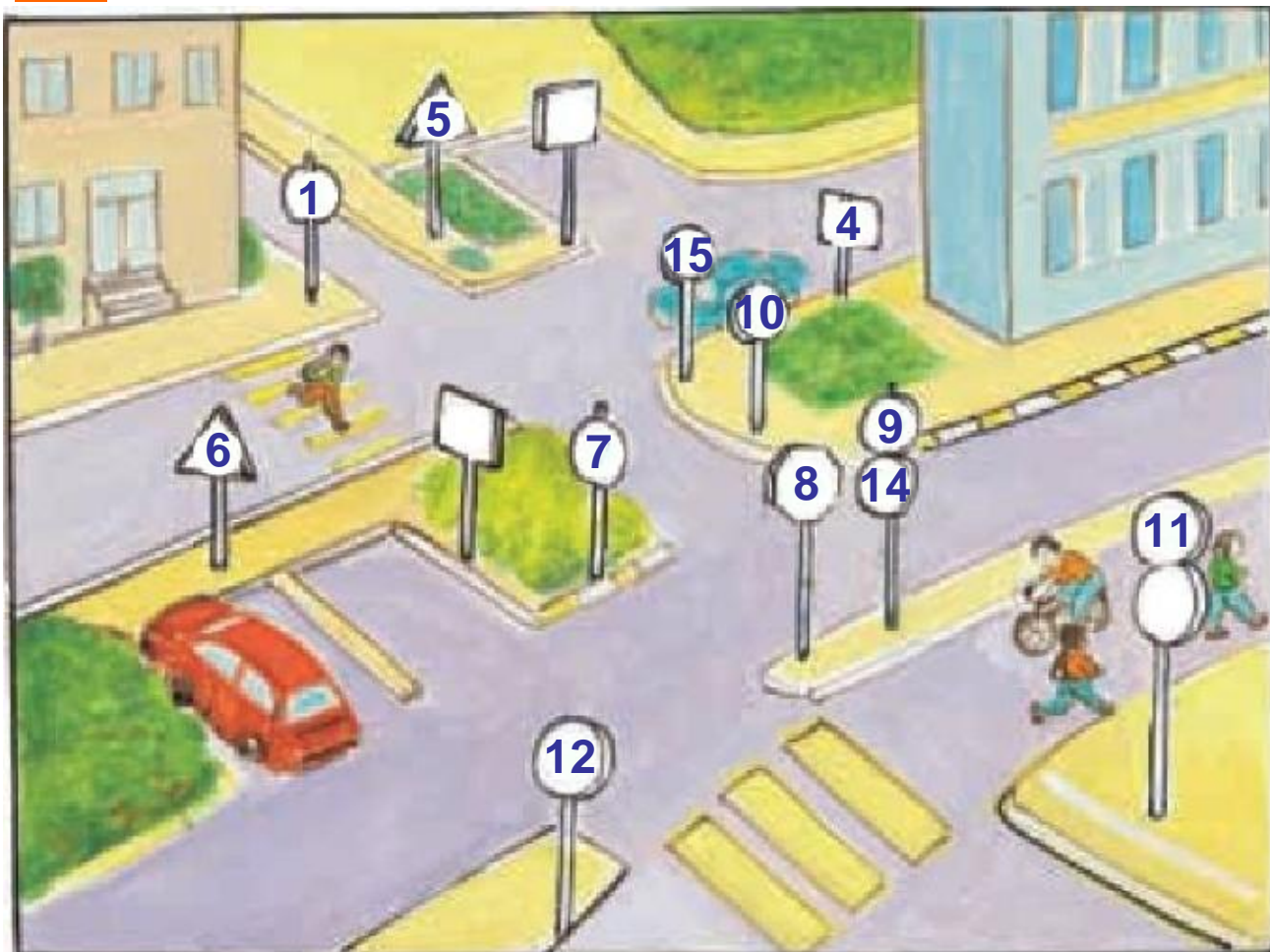
14. Απαγορεύεται η είσοδος στα ποδήλατα

15. Απαγορεύεται η είσοδος σε όλα τα οχήματα

Διαβάζουμε και συζητάμε όσα μας «λένε» τα σήματα οδικής κυκλοφορίας.

2

Εικόνα 1

- ✓ Ποια σήματα των σελίδων 79-80 μπορούμε να τοποθετήσουμε στις κενές ταμπέλες της εικόνας 1; Γράφουμε τους αντίστοιχους αριθμούς.

3

✓ Σε τι μας βοηθάει η Σχολική Τροχονόμος;

4

Παρατηρούμε την κίνηση των τροχοφόρων σ' ένα δρόμο κοντά στο σχολείο μας.

α) Θα χρειαστούμε: ένα μολύβι, ένα ρολόι και το βιβλίο μας.

- ✓ Εργαζόμαστε έξω από την τάξη.
- ✓ Επιλέγουμε και πηγαίνουμε σε ένα δρόμο κοντά στο σχολείο.
- ✓ Μελετάμε και γράφουμε στον παρακάτω πίνακα την κίνηση των τροχοφόρων.
- ✓ Με βάση τον αριθμό των οχημάτων που πέρασαν, χαρακτηρίζουμε το δρόμο: μεγάλης, μέτριας, η μικρής κυκλοφορίας.

Παρουσιάζουμε την έρευνά μας στην τάξη.

β) Αν ο δρόμος που παρατηρήσαμε είναι μεγάλης ή μέτριας κυκλοφορίας τι αλλαγές προτείνουμε να γίνουν σ' αυτόν για να κυκλοφορούμε με μεγαλύτερη ασφάλεια;

ΠΙΝΑΚΑΣ

Όνομα του δρόμου:.....

Ημερομηνία:

Χρόνος παρατήρησης: ΛΕΠΤΑ

Είδος τροχοφόρου	Αριθμός τροχοφόρων που πέρασαν
Ποδήλατο	
Μοτοσικλέτα	
Αυτοκίνητα με έναν επιβάτη	
Αυτοκίνητα με περισσότερους επιβάτες	
Φορτηγό	
Λεωφορείο	
Άλλο όχημα	
ΣΥΝΟΛΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΑΝ	

Ανακοινώνουμε στην τάξη τις προτάσεις μας.

5

Πολλοί άνθρωποι δυσκολεύονται να μετακινηθούν στους δρόμους (ηλικιωμένοι, άτομα με κινητικά προβλήματα, άνθρωποι με προβλήματα στην όραση...).

- ✓ Συζητάμε στις ομάδες μας πώς θα μπορούσαν να κυκλοφορούν με περισσότερη ασφάλεια όσοι δυσκολεύονται στις μετακινήσεις.

Ανακοινώνουμε τις προτάσεις μας στην τάξη.

Αξίζει να διαβάσουμε

Όπου και αν ζούμε, γύρω μας κυκλοφορούν οχήματα. Για να κυκλοφορούμε με ασφάλεια, ακολουθούμε κάποιους κανόνες. Για παράδειγμα, σταματάμε όταν το φανάρι δείχνει κόκκινο. Και οι οδηγοί επίσης είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν κανόνες. Για παράδειγμα, δεν παραβιάζουν τα σήματα της οδικής κυκλοφορίας.

3

1

Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς είναι απαραίτητα στη ζωή μας, γιατί ικανοποιούν βασικές μας ανάγκες, όπως να πηγαίνουμε στη δουλειά μας, να ταξιδεύουμε, να μεταφέρουμε τα προϊόντα μας πιο γρήγορα, πιο μακριά και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

Από παλιά μέχρι σήμερα οι άνθρωποι χρησιμοποιούμε τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, τα βελτιώνουμε και δημιουργούμε άλλα, πιο σύγχρονα. Ανάλογα με τον τόπο που θέλουμε να πάμε, χρησιμοποιούμε το μέσο που μας εξυπηρετεί καλύτερα.

Έτσι έχουμε μέσα μεταφοράς που ταξιδεύουν:

- ⇒ στη στεριά, όπως Ποια είναι;
- ⇒ στη θάλασσα, όπως Ποια είναι;
- ⇒ στον αέρα, όπως Ποια είναι;

Για να κυκλοφορούμε με ασφάλεια, προσέχουμε τα σήματα που υπάρχουν στους δρόμους και ακολουθούμε τους κανόνες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, παρόλο που μας προσφέρουν πολλά, μας δημιουργούν ωστόσο και προβλήματα.....

..... Ποια προβλήματα δημιουργούν;

Κάποια από τα προβλήματα αυτά μπορούν να λυθούν

.....
..... **Πώς;**

Έτσι θα μπορούμε όλοι μας να κυκλοφορούμε με άνεση και ασφάλεια!

2 Βασικό λεξιλόγιο

μέσα συγκοινωνίας, μέσα μεταφοράς, τροχοφόρα, δίτροχα, τρένο, μετρό, τραμ, τρόλεϊ, βυτιοφόρο, πλοίο, ταχύπλοο, αεροπλάνο, ελικόπτερο, ποδήλατο, πεζός, οδηγός, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.), ατυχήματα, κυκλοφοριακή αγωγή, τροχονόμος, σχολικός τροχονόμος, διάβαση πεζών

3

Πηγαίνουμε στη «ζωγραφιά από λέξεις» και συμπληρώνουμε.

4

Πώς φτάσαμε ως εδώ;

Τι
μας άρεσε;

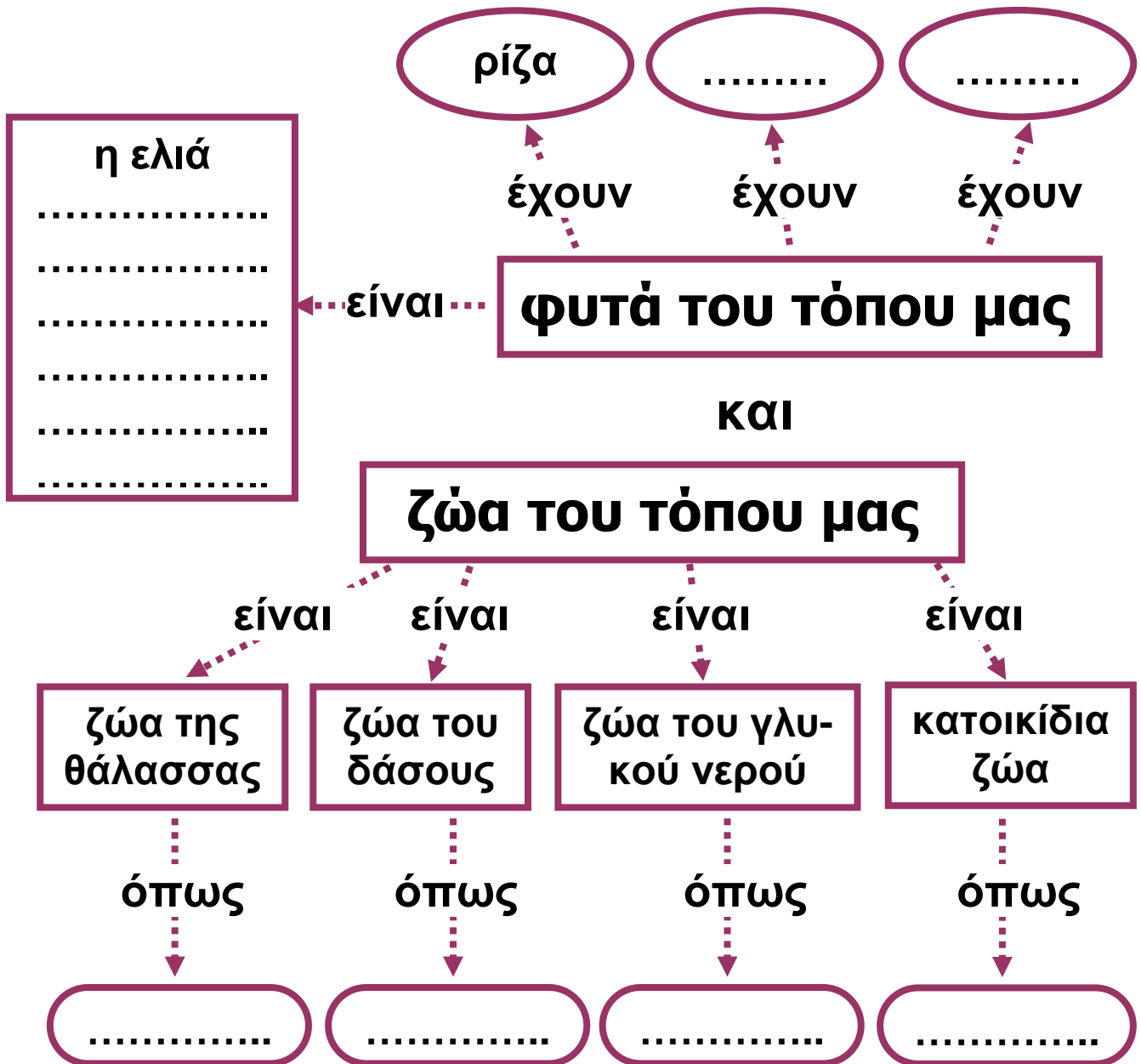
Τι μας
δυσκόλεψε;

Τι άλλο θα
θέλαμε να
μελετήσουμε;

**Δραστηριότητες
της Ανασκόπησης**

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Τα φυτά και τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον που ζουν.

Η ελιά

Πώς είναι το δέντρο της ελιάς;
Πώς από τις ελιές παράγεται το λάδι;

1

α) Παρατηρούμε τις εικόνες Α και Β και συζητάμε: Πώς είναι το φυτό της ελιάς;

β) Θα χρειαστούμε:
κλαδιά και καρπούς ελιάς, γάντια, ένα πλαστικό μαχαίρι και ένα μεγεθυντικό φακό.

- ✓ Με το μεγεθυντικό φακό παρατηρούμε τα φύλλα της ελιάς.
- ✓ Με το πλαστικό μαχαίρι κόβουμε τον καρπό, τον ανοίγουμε και τον παρατηρούμε.

- ✓ Γράφουμε τις παρατηρήσεις μας στο σημειωματάριό μας και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

γ) Υπάρχουν ελαιώνες στον τόπο μας;

δ) Ποιες περιοχές της Ελλάδας φημίζονται για τις ελιές και το λάδι που παράγουν; Με τη βοήθεια του δασκάλου μας βρίσκουμε στο χάρτη τις περιοχές αυτές. Είναι ορεινές ή πεδινές; Τι συμπεραίνουμε για τον καιρό στις περιοχές της Ελλάδας που καλλιεργούνται ελιές;

2

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια και βιβλία για την ελιά.

Παρατηρούμε τις εικόνες Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η και Θ.

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

- α) Πώς γίνεται η συγκομιδή του καρπού της ελιάς, δηλαδή το μάζεμα της ελιάς;
- β) Ποια είναι τα προϊόντα που παίρνουμε από την ελιά;
- γ) Η θεά Αθηνά έδωσε το όνομά της στην πόλη της Αθήνας, επειδή αυτή πρόσφερε το καλύτερο δώρο. Διαβάζουμε το μύθο και τον παρουσιάζουμε στην τάξη με όποιον τρόπο θέλουμε.
- δ) **καντήλι, βάπτιση, ευχέλαιο:** Τι σχέση έχουν οι λέξεις αυτές με το φυτό της ελιάς;

Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

3

Ένα βήμα πιο πέρα.

Ερευνούμε γιατί το λάδι ονομάζεται «υγρό χρυσάφι».

- ✓ Πού θα ψάξουμε;
- ✓ Ποιον θα ρωτήσουμε;
- ✓ Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Το αμπέλι

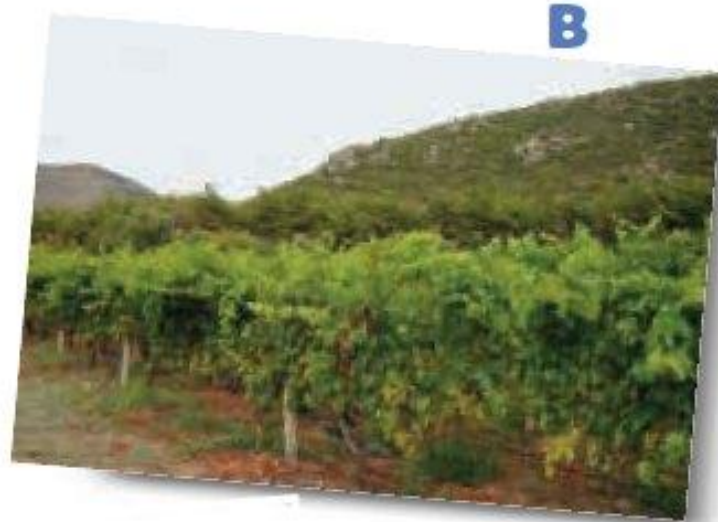
Πώς είναι το αμπέλι;

Πώς παράγεται το κρασί;

4

- α) Παρατηρούμε τις εικόνες Α και Β στην επόμενη σελίδα και συζητάμε: Πώς είναι το αμπέλι;

β) Θα χρειαστούμε: σταφύλια και φύλλα αμπελιού, γάντια, ένα πλαστικό μαχαίρι και ένα μεγεθυντικό φακό.

- ✓ Με το μεγεθυντικό φακό παρατηρούμε τα σταφύλια και τα φύλλα του αμπελιού.
- ✓ Με το πλαστικό μαχαίρι κόβουμε τις ρώγες του σταφυλιού και τις ανοίγουμε.

- ✓ Γράφουμε τις παρατηρήσεις στο σημειωματάριό μας και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

γ) Υπάρχουν αμπελώνες στον τόπο μας;

δ) Ποιες περιοχές της Ελλάδας φημίζονται για τα σταφύλια και το κρασί που παράγουν; Με τη βοήθεια του δασκάλου μας βρίσκουμε στο χάρτη τις περιοχές αυτές.

Είναι ορεινές η πεδινές; Τι συμπεραίνουμε για τον καιρό στις περιοχές της Ελλάδας που καλλιεργούνται αμπέλια;

5

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια και βιβλία για το αμπέλι.

Παρατηρούμε τις εικόνες Γ, Δ και Ε

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

- α) Πώς γίνεται ο τρύγος;
- β) Γράφουμε στο σημειωματάριό μας προϊόντα του αμπελιού. Πώς χρησιμοποιούνται στη μαγειρική και στη ζαχαροπλαστική;
- γ) Κατασκευάζουμε μια αφίσα όπου διαφημίζουμε ένα προϊόν του αμπελιού.
- δ) **Θεία Κοινωνία, γάμος, γιορτή κρασιού, πατητήρι:** Τι σχέση έχουν οι λέξεις αυτές με το αμπέλι; Συζητάμε συνήθειες που συνδέονται με το αμπέλι και τα προϊόντα του.

Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

6

Η δική μας ερώτηση

Τι θα θέλαμε να ρωτήσουμε έναν ελαιοπαραγωγό ή έναν αμπελουργό; Ετοιμάζουμε την ερώτησή μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Η ελιά και το αμπέλι καλλιεργούνται στη χώρα μας από τα αρχαία χρόνια. Ελαιώνες υπάρχουν κυρίως στα παραθαλάσσια μέρη και στα νησιά. Η Κρήτη, η Μυτιλήνη, η Καλαμάτα, η Άμφισσα και άλλες περιοχές φημίζονται για τους ελαιώνες τους. Αμπελώνες θα βρούμε σε πολλά μέρη της Ελλάδας, αφού το αμπέλι ζει σε ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους.

Ο καρπός της ελιάς ωριμάζει το Νοέμβριο η το Δεκέμβριο. Τότε αρχίζει η συγκομιδή του. Οι καλλιεργητές απλώνουν δίχτυα η πανιά κάτω από τα δέντρα και χτυπούν με ραβδιά τα κλαδιά (ράβδισμα), για να πέσουν οι καρποί. Σε κάποιες περιοχές αφήνουν τους καρπούς στα δέντρα μέχρι να ωριμάσουν και να πέσουν μόνοι τους. Οι καρποί τοποθετούνται σε τσουβάλια που μεταφέρονται στο ελαιοτριβείο, όπου βγαίνει το ελαιόλαδο, το πιο υγιεινό λάδι.

Τα προϊόντα του αμπελιού, τα σταφύλια, ωριμάζουν το Σεπτέμβρη και τότε αρχίζει η συγκομιδή, ο τρύγος. Τα σταφύλια που θα γίνουν κρασί, μαζεύονται με προσοχή σε κοφίνια που μεταφέρονται στο οινοποιείο. Εκεί βγαίνει ο μούστος. Από το μούστο παράγεται το κρασί και το τσίπουρο. Υπάρχουν διάφορες ποικιλίες σταφυλιών: άλλα γίνονται κρασί, άλλα τα τρώμε κι άλλα γίνονται σταφίδες, όπως η κορινθιακή σταφίδα.

1, 2, 3*

- ❄ Τρώμε σαλάτες;
- ❄ Μας αρέσουν οι φακές;
- ❄ Ποια φρούτα προτιμάμε;

Γιατί, άραγε, είναι απαραίτητο να υπάρχουν στη διατροφή μας τα δημητριακά, τα εσπεριδοειδή, τα όσπρια, τα λαχανικά;

1 Στη χώρα μας, εκτός από την ελιά και το αμπέλι, καλλιεργούμε κι άλλα φυτά. Ελάτε να γνωρίσουμε κάποια από αυτά:

Πυραμίδα Διατροφής

ΠΙΝΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΝΕΡΟ, ΑΠΟΦΕΥΓΟΥΜΕ ΤΟ ΑΛΑΤΙ

Είναι απαραίτητο να τρώμε από όλες τις ομάδες των τροφών. Τρώμε περισσότερες από τις τροφές που βρίσκονται στο κάτω μέρος της πυραμίδας της διατροφής και λιγότερες από όσες βρίσκονται στο πάνω μέρος.

Επιλέγουμε ένα φυτό από την εικόνα Α: αναζητούμε επιχειρήματα για να παρουσιάσουμε στην τάξη πόσο σημαντικό

είναι αυτό και τα προϊόντα του για τη ζωή και τη διατροφή μας. Θα μας βοηθήσουν οι πληροφορίες που μπορούμε να πάρουμε από την εικόνα Β και αυτά που μας λέει η επιστήμονας.

Θα χρειαστούμε ακόμη εγκυκλοπαίδια και σχετικά βιβλία.

2

Ας ετοιμάσουμε το μεσημεριανό μας τραπέζι

- ✓ Ετοιμάζουμε έναν κατάλογο με φαγητά που είναι φτιαγμένα με προϊόντα από τα φυτά που γνωρίσαμε στα δύο τελευταία κεφάλαια. Το γεύμα μας μπορεί επίσης να περιέχει φρούτα ή γλυκά.
- ✓ Παρουσιάζουμε τον κατάλογο μας στην τάξη.

Κατάλογος

3

Βρίσκουμε φράσεις, στίχους από τραγούδια ή ποιήματα, μύθους και παραμύθια που έχουν σχέση με κάποιο από τα φυτά που γνωρίσαμε.

4

Γράφουμε στο σημειωματάριό μας μια ιστορία με θέμα:

«Από το σιτάρι... στο ψωμί παλιά και σήμερα».
Χρησιμοποιούμε αν θέλουμε και τις λέξεις:

σπορά, θερισμός, δρεπάνι, αλώνισμα, μύλος, αλεύρι, προζύμι, ζυμάρι, πινακωτή, φούρνος.

- ✓ Ανακοινώνουμε την εργασία μας στην τάξη.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα λαχανικά, τα φρούτα κι οι φυσικοί χυμοί, τα όσπρια, το ελαιόλαδο και το ψωμί (από σιτάρι, σίκαλη ή άλλα δημητριακά) είναι υγιεινές τροφές για τον οργανισμό μας.

Όλα αυτά τα προϊόντα τα παίρνουμε από φυτά που καλλιεργούμε στη χώρα μας.

4,5

Κεφάλαιο 3

Ο βλαστός, τα φύλλα και οι ρίζες των φυτών

- ❄ Πώς στηρίζεται ένα φυτό;
- ❄ Τι χρειάζονται τα φύλλα του;
- ❄ Πώς φτάνει το νερό από το χώμα σε όλο το φυτό;

1

Στις εικόνες είναι ζωγραφισμένα τα μέρη δύο φυτών. Εγώ, σαν καλός κηπουρός, γνωρίζω πολύ καλά τα φυτά μου! Εσείς, όμως, θα τα δείτε ολόκληρα, αν ενώσετε με γραμμές τα μέρη τους.

Ενώνουμε τα μέρη των δύο φυτών

A

B

Γ

Δ

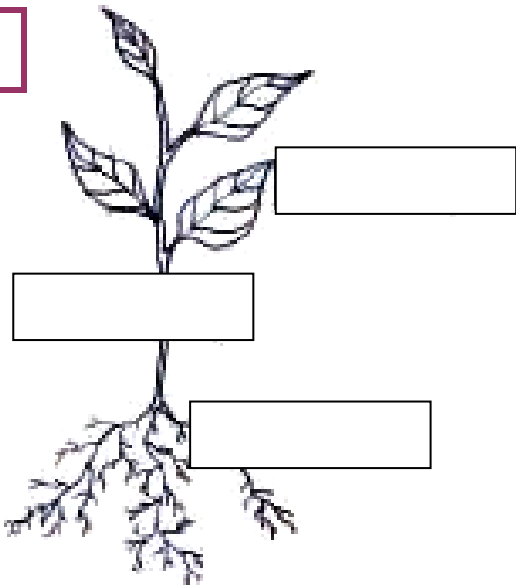

Ε

Ζ

2

Ονομάζουμε τα μέρη του φυτού στις ετικέτες και τα χρωματίζουμε.

3

Αν μιλούσαν τα μέρη των φυτών, να τι θα μας έλεγαν:

Ζω κάτω από το χώμα. Κρατάω το φυτό σταθερά στη θέση του, όπως τα θεμέλια κρατούν το κτίριο. Συγχρόνως, του δίνω νερό και τις χρήσιμες ουσίες που είναι διαλυμένες σ' αυτό.

Είμαι στενός συνεργάτης της ρίζας. Στηρίζω το φυτό, όσο μεγάλο κι αν είναι, έτσι ώστε να στέκεται όρθιο και τα φύλλα του να έρχονται σε επαφή με το φως. Βοηθώ το νερό και τις χρήσιμες ουσίες που περιέχει ν' ανέβουν προς τα φύλλα.

Η δική μου δουλειά είναι πιο δύσκολη, νομίζω. Είμαι το εργαστήριο όπου ετοιμάζεται η τροφή όλου του φυτού με τη βοήθεια του ήλιου.

Ας παίξουμε

Τρεις από εμάς γινόμαστε «ρίζα, βλαστός, φύλλο» και παρουσιάζουμε με όποιο τρόπο θέλουμε τι ακριβώς κάνουμε για το φυτό.

4

Θα χρειαστούμε: φύλλα, βλαστούς και ρίζες δύο κλαδιά διαφορετικών φυτών, π.χ. ένα κλαδί δάφνης και ένα κλαδί πεύκου, ένα φυτό φασολιάς, ένα μεγεθυντικό φακό και μια μετροταινία.

- ✓ Με ένα μεγεθυντικό φακό εξετάζουμε τη ρίζα, το βλαστό και τα φύλλα του φυτού της φασολιάς. Γράφουμε τις παρατηρήσεις μας στο σημειωματάριό μας.
- ✓ Επιλέγουμε δύο κλαδιά από διαφορετικά φυτά. Συμπληρώνουμε τον πίνακα 1 στην επόμενη σελίδα για το ένα φυτό. Κατασκευάζουμε στο σημειωματάριό μας έναν όμοιο πίνακα και κάνουμε το ίδιο και για το δεύτερο φυτό που επιλέξαμε. Βλέπε επόμενη σελίδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΦΥΤΟ:			
φύλλο		βλαστός	
1. Χρώμα στο πάνω μέρος		1. Χρώμα	
2. Χρώμα στο κάτω μέρος		2. Λείος ή όχι	
3. Με τι μοιάζει το σχήμα του		3. Σπάει εύκολα ή λυγίζει	
4. Μήκος του φύλλου σε εκατ.		4. Πάχος σε εκ.	
5. Πλάτος του φύλλου σε εκατ.			

- ✓ Μελετάμε και συζητούμε αυτά που συμπληρώσαμε στους δύο πίνακες. Βγάζουμε συμπεράσματα για τα φύλλα και τους βλαστούς των δύο φυτών από τις παρατηρήσεις και τις μετρήσεις μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα φυτά έχουν ρίζα, φύλλα και βλαστό. Η ρίζα στηρίζει το φυτό και απορροφά νερό και χρήσιμες ουσίες που είναι διαλυμένες σ' αυτό. Στη συνέχεια ο βλαστός το ανεβάζει με μικρούς «σωλήνες» μέχρι τα φύλλα. Αυτά, με τη σειρά τους, το χρησιμοποιούν για να ετοιμάσουν την τροφή του φυτού, με τη βοήθεια του ήλιου και του αέρα. Υπάρχουν πολλά είδη ριζών και βλαστών. Τα φυτά που έχουν χαμηλό ύψος και συνήθως μαλακό βλαστό ονομάζονται πόες και τα ψηλότερα με σκληρό βλαστό ονομάζονται θάμνοι ή δέντρα. Ο βλαστός, στην περίπτωση αυτή, ονομάζεται κορμός.

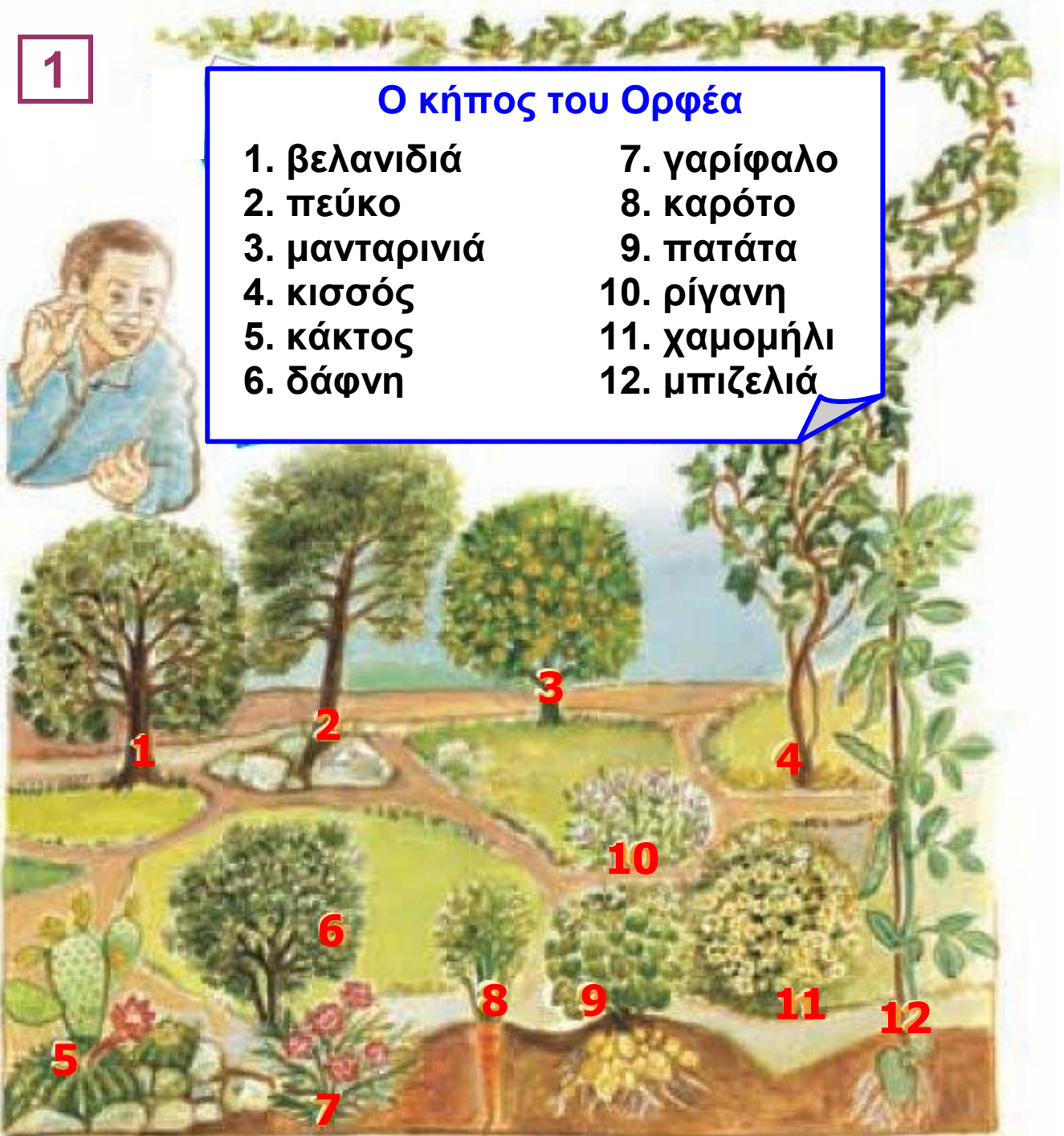
6

Ο καθηγητής Βοτάνογλου μάς ξεναγεί στον κήπο του Ορφέα. Προχωράμε όλο και πιο μακριά στα μονοπάτια του κήπου της εικόνας, διαβάζοντας την ονομασία του κάθε φυτού στην εικόνα της επόμενης σελίδας.

1

Ο κήπος του Ορφέα

1. βελανιδιά	7. γαρίφαλο
2. πεύκο	8. καρότο
3. μανταρινιά	9. πατάτα
4. κισσός	10. ρίγανη
5. κάκτος	11. χαμομήλι
6. δάφνη	12. μπιζελιά

Ποια από αυτά τα φυτά υπάρχουν στον τόπο που ζούμε;

2

Φτιάχνουμε μια ομάδα από φυτά που να έχουν κάτι κοινό μεταξύ τους.

3

Χωρίζουμε σε κατηγορίες διάφορα φυτά, ανάλογα με το τι τρώμε από αυτά.

τρώμε τα φύλλα	τρώμε το βλαστό	τρώμε τον καρπό	τρώμε τη ρίζα
.....
.....
.....

4

Ένα βήμα πιο πέρα

Ερευνούμε μία από τις παρακάτω κατηγορίες φυτών (π.χ. ποια είναι, πού φυτρώνουν, σε τι χρησιμεύουν).

- Αγριολούλουδα του τόπου μας
- Αρωματικά φυτά
- Βότανα

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα φυτά υπάρχει πολύ μεγάλη ποικιλία. Για το λόγο αυτό οι βοτανικοί, δηλαδή οι ειδικοί που τα μελετούν, τα χωρίζουν ή τα ταξινομούν σε μεγάλες ομάδες. Καθεμιά περιλαμβάνει μικρότερες, έτσι ώστε να μπορούν να τα μελετούν καλύτερα. Τα φυτά που ανήκουν σε κάθε ομάδα έχουν κάτι κοινό, για παράδειγμα:

- **Το χρόνο που ζουν:** τα μονοετή και τα διετή φυτά (π.χ. η παπαρούνα) που ζουν ένα ή δύο χρόνια και τα πολυετή φυτά (π.χ. το πεύκο) που ζουν πολλά χρόνια. Μερικά από αυτά μπορούν να ζήσουν εκατοντάδες χρόνια (π.χ. η ελιά), γι' αυτό ονομάζονται αιωνόβια.
- **Το είδος του βλαστού:** τα δέντρα (π.χ. ο πλάτανος), οι θάμνοι (π.χ. το θυμάρι) και τα φυτά που δεν έχουν σκληρό βλαστό (π.χ. το χαμομήλι).
- **Το αν ρίχνουν ή όχι το φύλλωμά τους το χειμώνα:** στα πρώτα ανήκει η μουριά και στα δεύτερα το έλατο και η λεμονιά.
- **Τον τρόπο που τα χρησιμοποιούμε:** για παράδειγμα, κάποια φυτά τα καλλιεργούμε, επειδή οι καρποί τους τρώγονται. Άλλα φυτά τα λέμε αρωματικά, επειδή παράγουν ουσίες που έχουν έντονο άρωμα.

Κάθε φυτό μπορεί να ανήκει συγχρόνως σε πολλές κατηγορίες (π.χ. η πορτοκαλιά είναι δέντρο, πολυετές και οι καρποί της τρώγονται).

Κεφάλαιο 5

Τα φυτά και το περιβάλλον τους

Τα φυτά που υπάρχουν στο σχολείο μας, στη γειτονιά μας ή στην πλατεία αλλάζουν από εποχή σε εποχή; Πώς προσαρμόζονται τα φυτά στο περιβάλλον όπου ζουν;

1 Η επίσκεψη στον καθηγητή Βοτάνογλου συνεχίζεται...

Τα φυτά αποβάλλουν, δηλαδή διώχνουν, από τα φύλλα τους ένα μέρος από το νερό που απορροφούν με τις ρίζες τους. Παρατηρούμε πόσο διαφορετικά είναι μεταξύ τους τα φύλλα των φυτών στην παραπάνω εικόνα. Μπορούμε να υποθέσουμε πώς ερμηνεύεται αυτό;

Συζητάμε το ερώτημα του καθηγητή Βοτάνογλου.

2

Δραστηριότητα που θέλει το χρόνο της!

Θα χρειαστούμε: μια διάφανη πλαστική σακούλα τροφίμων και μαρούλια.

- ✓ Στη διάφανη πλαστική σακούλα τροφίμων τοποθετούμε φρέσκα φύλλα μαρουλιού.
- ✓ Κλείνουμε τη σακούλα καλά και τη δένουμε με σχοινί.

Παρατηρούμε τη σακούλα μετά από λίγες ώρες και συζητάμε αυτά που παρατηρήσαμε.

3

Ανεβαίνουμε τώρα στο τρενάκι και φεύγουμε για...

...την έρημο

...για τη ζούγκλα

...και για τους παγωμένους

έρημος

ζούγκλα

πολική βλάστηση

Παρατηρούμε πόσο διαφορετικό είναι το περιβάλλον στην έρημο, στη ζούγκλα και στους παγωμένους πόλους της γης και πόσο διαφορετικά είναι τα φυτά τους. Γράφουμε στο σημειωματάριό μας σε τι διαφέρουν.

Όταν οι άνθρωποι δεν μπορούμε να ζήσουμε σε ένα μέρος, αποφασίζουμε να φύγουμε. Όμως τα φυτά, που δεν μπορούν να κάνουν κάτι τέτοιο, κατορθώνουν με άλλους τρόπους να προσαρμόζονται στο περιβάλλον ώστε να καταφέρνουν να ζουν. Γι' αυτό παντού πάνω στη γη υπάρχουν φυτά.

4

Δραστηριότητα που θέλει το χρόνο της!

Χρειαζόμαστε δύο όμοια φυτά.

- ✓ Τοποθετούμε το ένα φυτό κοντά σε ένα παράθυρο της τάξης ώστε να μεγαλώνει σε μέρος με πλούσιο φως.
- ✓ Τοποθετούμε το άλλο φυτό σε μέρος με πολύ λίγο φως (ντουλάπι, σκοτεινή γωνιά της τάξης).
- ✓ Ποτίζουμε και τα δύο φυτά το ίδιο. Θεωρούμε ότι η θερμοκρασία παντού μέσα στην τάξη είναι ίδια.
- ✓ Ύστερα από μία εβδομάδα γράφουμε στο σημειωματάριό μας τις παρατηρήσεις μας.

5

Συζητάμε και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- ✓ **Τις διαφορές στη μορφή των φυτών**

Συγκρίνουμε τα φύλλα του πλάτανου, ενός δέντρου που ζει σε υγρά μέρη με τα φύλλα του πεύκου, ενός δέντρου που ζει σε ξηρά μέρη.

φύλλα
πλάτανου

πευκοβελόνες

- ✓ **Τις διαφορές στον τρόπο προσαρμογής των φυτών.**

Συγκρίνουμε τη μορφή του πλάτανου και του πεύκου από εποχή σε εποχή.

Γνωρίζουμε άλλα φυτά που αλλάζουν μορφή κατά τη διάρκεια του χρόνου;

- ✓ Πώς οι άνθρωποι προσαρμοζόμαστε στο κρύο του χειμώνα και στη ζέστη του καλοκαιριού;

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα φυτά, όπου και να φυτρώνουν, χρειάζονται πάντοτε αέρα, νερό και ήλιο για να αναπτυχθούν. Έτσι, κάθε φυτό έχει διάφορους τρόπους ή λειτουργίες για να παίρνει ό,τι χρειάζεται και να μπορεί να επιβιώνει και να μεγαλώνει στο περιβάλλον του. Η μορφή των φύλλων, της ρίζας και του βλαστού του κάθε φυτού μάς πληροφορεί για τους τρόπους με τους οποίους το φυτό επιβιώνει. Το πεύκο, το έλατο και ο κέδρος έχουν μικρά και σκληρά φύλλα που μοιάζουν με βελόνες, για να μη χάνουν πολύ νερό.

Η διαφορετική μορφή που έχουν τα φυτά ανάλογα με το περιβάλλον τους και ο τρόπος που λειτουργούν τα διάφορα μέρη τους, ώστε να επιβιώνουν, ονομάζεται προσαρμογή στο περιβάλλον.

8*, 9

Ποια ζώα φροντίζει ο άνθρωπος; Γιατί άραγε;
Τι του προσφέρουν;

1

Παρατηρούμε τις εικόνες. Ποια από αυτά τα ζώα έχουμε γνωρίσει από κοντά;

2

Επιλέγουμε από τις εικόνες ένα διαφορετικό κατοικίδιο ζώο και το περιγράφουμε.

3

Τι μας προσφέρουν τα ζώα του αγροκτήματος;

Επιλέγουμε μια κατηγορία ζώων από τις παρακάτω:

α) Τα πουλερικά

β) Το πρόβατο, την κασίκα, την αγελάδα

γ) Το άλογο, το γάιδαρο

δ) Το κουνέλι

ε) Το γουρούνι

Ζώο	Τι μας προσφέρει
.....
.....
.....
.....

4

Συζητάμε τα παρακάτω θέματα:
Υπάρχουν ζώα που ζουν μαζί μας
στο σπίτι;

- ✓ Ποια είναι;
- ✓ Τι μας προσφέρουν;
- ✓ Με ποιους τρόπους τα φροντίζουμε;
- ✓ Φανταζόμαστε τι δυσκολίες αντιμετωπίζουν όταν δεν τα φροντίζουμε ή όταν κάποιος τα εγκαταλείπει.

5

Πώς ερμηνεύουμε ότι παλιότερα οι άνθρωποι είχαν περισσότερα ζώα στην αυλή τους;

6

Ένα βήμα πιο πέρα

- Πώς από το πρόβατο «φτάνουμε» στο μάλλινο σκούφο;

- Πώς από την αγελάδα «φτάνουμε» στο δερμάτινο παπούτσι;

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι εξημέρωσαν πολλά ζώα, επειδή τα χρειάζονταν. Τα ζώα αυτά λέγονται κατοικίδια. Το άλογο, η αγελάδα, το πρόβατο, η κατσίκα, το κουνέλι, το γουρούνι, η κότα είναι μερικά απ' αυτά.

Οι άνθρωποι εκτρέφουν κατοικίδια ζώα για να παίρνουν τα προϊόντα τους, δηλαδή το γάλα, το κρέας, τα αυγά, το μαλλί, το δέρμα, ή για να τους βοηθούν στις αγροτικές δουλειές.

Στην εποχή μας όλο και λιγότερα ζώα χρησιμοποιούνται για τις αγροτικές δουλειές. Τα αγροτικά αυτοκίνητα, τα τρακτέρ και άλλα μηχανήματα χρησιμοποιούνται για τις δουλειές αυτές.

Όμως υπάρχουν και ζώα όπως, ο σκύλος και η γάτα, που ζουν μαζί μας στο σπίτι, επειδή μας προσφέρουν ασφάλεια και συντροφιά.

Συμπληρώνουμε: Όλα τα κατοικίδια ζώα έχουν ανάγκη από τη φροντίδα μας, δηλαδή

.....
.....
.....
.....
.....

10, 11

Κεφάλαιο 7

Αγρίμια και πουλιά του βουνού και του δάσους

Η οικογένεια του Ορφέα πήγε εκδρομή στο Περιβαλλοντικό Κέντρο Αρκτούρου στο Νυμφαίο και είδαν καφέ αρκούδες. Υπάρχουν όμως κι άλλα ζώα που ζουν στο δάσος. Ελάτε να γνωρίσουμε κάποια από αυτά!

1

Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε για τα ζώα του δάσους. Βλέπε επόμενη σελίδα.

1. κουκουβάγια
2. αρκούδα
3. αλεπού
4. φίδι
5. λύκος
6. αγριογούρουνο
7. σκίουρος

8. ελάφι
9. τσακάλι
10. σκαντζόχοιρος
11. αϊτός
12. αγριοκάτσικο
13. λαγός

2

σκίουρος

λαγός

κουκουβάγια

αρκούδα

λύκος

αγριοκάτσικο

αγριογούρουνα

σκαντζόχοιρος

αϊτός

ελάφια

Επιλέγουμε από τις παραπάνω εικόνες ένα διαφορετικό ζώο του δάσους και το περιγράφουμε.

3

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια, εικόνες, βιβλία για τα ζώα του δάσους κ.ά.

α) Επιλέγουμε μία από τις καρτέλες με ζώα του δάσους. Βλέπε επόμενη σελίδα.

αϊτός

αρκούδα
σκίουρος

σκαντζόχοιρος
αγριογούρουνο

αγριοκάτσικο
κουνάβι

λαγός

β) Ερευνούμε για καθένα από τα παραπάνω ζώα:

- ✓ Πώς προστατεύεται από τους εχθρούς του;
- ✓ Τι τρώει; Πώς βρίσκει την τροφή του;
- ✓ Πώς προσαρμόζεται στο περιβάλλον όπου ζει;

γ) Περιγράφουμε μια μέρα από τη ζωή καθενός από τα παραπάνω ζώα στο δάσος. Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

4

Ο λύκος, που είναι ένα άγριο ζώο, κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Μήπως πρέπει να το προστατέψουμε;

- ✓ Εκφράζουμε τις απόψεις μας και συζητάμε.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα ελληνικά δάση ζουν πολλά ζώα. Το ελάφι, το ζαρκάδι, η καφέ αρκούδα, η αλεπού, ο αγριόχοιρος, ο λύκος, ο αϊτός, το αγριοκάτσικο είναι μερικά από αυτά.

Καθένα προσαρμόζεται στο περιβάλλον, δηλαδή έχει βρει τη δική του «λύση» για να ζει σ' αυτό. Η αρκούδα, ο σκαντζόχοιρος και τα φίδια πέφτουν σε χειμερία νάρκη, γιατί δεν αντέχουν το κρύο και είναι δύσκολο να βρουν τροφή το χειμώνα. Το αγριοκάτσικο κι ο λαγός τρέχουν γρήγορα ή κρύβονται, για να αποφύγουν τους εχθρούς τους. Ο αϊτός πετά γρήγορα και με τα δυνατά νύχια του αρπάζει την τροφή του.

12, 13*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1ου ΤΟΜΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΖΟΥΜΕ ΜΑΖΙ

(Ομάδα και Κοινωνία - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε – Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Για να ζούμε μαζί χρειαζόμαστε κανόνες	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενδιαφερόμαστε για την κοινότητα	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενημερωνόμαστε ποιοι αποφασίζουν και τι αποφασίζουν	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Εκλογές στο δήμο.....	31
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	35

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. Ο ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ

(Τόπος και Χώρος - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ένας τόπος με χίλια πρόσωπα	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Χωριά και πόλεις του τόπου μας	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Δημιουργήματα της φύσης και έργα του ανθρώπου	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο χάρτης, μια εικόνα του τόπου μας.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (α)	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (β)	65
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	69

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ (Συγκοινωνίες και Μέσα μεταφοράς - Σύστημα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα.....	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Κυκλοφορούμε με ασφάλεια	79
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	85

ΕΝΟΤΗΤΑ 4. ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ (Φυσικό Περιβάλλον και Άνθρωπος - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Φυτά του τόπου μας (α).....	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Φυτά του τόπου μας (β).....	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο βλαστός, τα φύλλα και οι ρίζες των φυτών.....	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Κατηγορίες φυτών	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Τα φυτά και το περιβάλλον τους.....	106
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Κατοικίδια ζώα	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Αγρίμια και πουλιά του βουνού και του δάσους	114

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.